

บทที่ 4

การตอบโต้ภาพลักษณ์ด้านลบของผู้หญิงเหนือในนวนิยายของ อ.ไชยวรศิลป์

วาทกรรมคือการสร้างความรู้ การผลิตความรู้หรือการนิยามความรู้บางอย่างขึ้นมาเพื่อให้มีอำนาจในการกำหนดความจริง หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นรูปแบบของความคิด หรือกรอบความคิด เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่มีลักษณะเป็นสถาบันและมีการสืบทอด แสดงออกผ่านทางการพูดและเขียนอย่างจริงจัง วาทกรรมแต่ละเรื่องมีระบบความคิด และเหตุผลของตน ในการอธิบายหรือมอง “ความจริง” วาทกรรมเรื่องเดียวกัน แต่ต่างระบบความคิดและเหตุผลก็จะแตกต่างกันออกไปในการให้หรืออธิบายต่อเรื่องนั้น ๆ ดังนั้นในเรื่องเดียวกันจึงมีวาทกรรมหลายชุดที่เกี่ยวข้องและวาทกรรมแต่ละชุดก็มีความขัดแย้ง หรือปฏิเสธ “ความจริง” ของวาทกรรมอีกชุดหนึ่งได้ นอกจากนี้แล้วการเกิดขึ้นของวาทกรรมแต่ละชุดในแต่ละเรื่องย่อมมีจุดประสงค์ อย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ(นพพร ประชากุล, 2544: 148) เช่นเดียวกับการนิยามความหมายใหม่ให้กับภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือ ของ อ.ไชยวรศิลป์ ที่แสดงผ่านการใช้ภาษาเป็น นวนิยายเรื่องต่าง ๆ ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการตอบโต้กับการสร้างภาพลักษณ์ด้านลบจากส่วนกลาง เพราะภาพลักษณ์นั้นคือความรู้สึกที่ประทับใจของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การสร้างภาพลักษณ์นั้นมิใช่สิ่งที่เกิดขึ้นได้ลอย ๆ ต้องอาศัยกระบวนการในการสื่อสาร และเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะเปลี่ยนแปลงได้ยาก แม้จะมีลักษณะไม่หยุดนิ่ง แต่ก็เป็นการง่ายที่จะสูญเสียภาพลักษณ์หรือเกิดภาพในเชิงลบ การแก้ไขภาพลักษณ์นั้นเป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก และการสร้างภาพลักษณ์นั้นมักใช้เหตุการณ์เทียมและมีลักษณะคลุมเครือระหว่างความคาดหวังกับโลกความจริง เพราะเป็นสิ่งที่เกิดจากการสร้างขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ ในบทนี้จะกล่าวถึงการการตอบโต้ภาพลักษณ์ด้านลบของผู้หญิงเหนือในนวนิยายของ อ.ไชยวรศิลป์ 2 ประเด็น คือ

4.1 การสร้างความเป็นอื่นให้กับส่วนกลาง

4.2 การตอบโต้การดูถูกผู้หญิงเหนือ

4.1 การสร้างความเป็นอื่นให้กับส่วนกลาง

การสร้างความเป็นอื่นเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่อ.ไชยวรศิลป์ใช้ได้ตอบกับส่วนกลางในที่นี้หมายถึงกรุงเทพฯ การสร้างความเป็นอื่นนี้เป็นการนิยามความรู้ชุดใหม่ขึ้นมาเพื่อจะครอบงำความรู้ชุดเดิม คือภาพลักษณ์ด้านลบของผู้หญิงเหนือที่ถูกสร้างขึ้นจากกรุงเทพฯ ลักษณะดังกล่าวเป็นการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ให้กับส่วนกลาง ฉลาดชาย รมิดานนท์ (2550) กล่าวว่าอัตลักษณ์นั้น

ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นลอยๆ ตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่เกิดจากการสร้างของวัฒนธรรมในช่วงเวลาหนึ่ง และวัฒนธรรมก็เป็นสิ่งก่อสร้างทางสังคม อัตลักษณ์ทั้งหลายจึงมีกระบวนการถูกผลิตให้เกิดขึ้น สามารถถูกบริโภคและถูกควบคุมจัดการอยู่ในวัฒนธรรมเหล่านั้น และทั้งนี้ยังมีการสร้างความหมายผ่านทางระบบต่างๆ ของการสร้างภาพตัวแทน ที่เกี่ยวกับตำแหน่งแห่งที่ต่างๆ ทางอัตลักษณ์อันหลากหลายที่เลือกใช้ หรือนำเอามาสร้างเป็นอัตลักษณ์ ลักษณะเช่นนี้เป็นการแย่งชิงพื้นที่ในการนิยามความหมาย อันมีสาเหตุมาจากการสร้างภาพตัวแทน คือการสถาปนาภาพลักษณ์ด้านลบให้แก่ผู้หญิงเหนือ ดังนั้นการสร้างความเป็นอื่นให้แก่ส่วนกลางจึงเป็นวิธีหนึ่งที่ อ.ไชยวรศิลป์เลือกใช้ จากการศึกษาพบว่า การสร้างความเป็นอื่นให้กับส่วนกลาง ปรากฏในนวนิยายของ อ.ไชยวรศิลป์ 3 ลักษณะ คือ

- 4.1.1 สร้างภาพลักษณ์ด้านลบให้ผู้หญิงภาคกลาง
- 4.1.2 สร้างภาพลักษณ์ด้านลบให้ผู้หญิงเหนือที่มีความสัมพันธ์กับส่วนกลาง
- 4.1.3 สร้างภาพลักษณ์ด้านลบให้แก่กรุงเทพฯ

4.1.1 สร้างภาพลักษณ์ด้านลบให้ผู้หญิงภาคกลาง

การสร้างภาพลักษณ์ด้านลบให้กับผู้หญิงภาคกลางนั้น เป็นการโต้ตอบความรู้ที่ส่วนกลางสร้างขึ้นอย่างชัดเจน เป็นการตอบโต้จากชายขอบ ลักษณะดังกล่าวเป็นการสลับความสัมพันธ์จากเดิมที่ภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือที่เป็นภาพด้านลบ ปรากฏผ่านวรรณกรรมต่าง ๆ ที่สร้างโดยส่วนกลาง ไม่ว่าจะเป็นวรรณคดี บทละคร นวนิยาย เพลง บันทึก หลักฐานทางประวัติศาสตร์ และเรื่องเล่า อ.ไชยวรศิลป์ใช้วรรณกรรมเป็นเครื่องมือในการสร้างภาพลักษณ์ด้านลบให้กับผู้หญิงกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นตัวแทนของส่วนกลาง เพื่อเป็นการต่อรองอำนาจในการนิยามความหมายให้กับภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือ โดยอาศัยตัวบท สร้างภาพลักษณ์ด้านลบให้ผู้หญิงภาคกลางในนวนิยาย ของ อ.ไชยวรศิลป์ นั้นมีอยู่ 5 ลักษณะดังนี้

- 4.1.1.1 ใจง่าย
- 4.1.1.2 มีเล่ห์เหลี่ยม
- 4.1.1.3 ไม่สำรวมวาจา
- 4.1.1.4 เจ้าอารมณ์
- 4.1.1.5 นิยมวัตถุ

4.1.1.1 ใจง่าย

ความใจง่ายเป็นภาพลักษณ์ของผู้หญิงเหนือที่คนในสังคมเชื่อว่าเป็นเช่นนั้นเพราะมีรากฐานสำคัญมาจากละครเรื่องสาวเครือฟ้า ที่ถูกนำมาผลิตซ้ำจนกลายเป็นภาพลักษณ์ที่แฝงฝังลงไปในการคิดของคนในสังคม

อ.ไชยวรศิลป์ จึงได้โต้ตอบโดยการสร้างภาพลักษณ์ดังกล่าวให้กับผู้หญิงภาคกลางบ้าง ดังเช่นพฤติกรรมของ อัมพิกา ตัวละครจากเรื่องกลั่นเอื้องผึ้ง ที่ไม่รักษาวลสงวนตัว

“จริงซึ้นยังจำได้ แม่อัมพิกา คนนี้เองที่ยั่วชายให้ป่วนเป็นจิ้งหรีดไปตาม ๆ กัน(...) เฮ้ย! อย่าไปพูดถึงมันดีกว่า นี่เรากำลังหนีแม่คนนี้มีรูโหม อัมพิกาชื่นไปวาดลวดลายอยู่ที่เชียงใหม่ ไม่รู้ยังง่เกิดไปตามหาที่บ้านจบพบ(...)เมื่อไม่นานนี้ฉันยังเห็นควงกับผู้ชายเที่ยวตามไนต์คลับ เดินราสโลว์ชบกัณกลางฟลอร์ แล้วก็เห็นนั่งอยู่ตามค็อฟฟี่ช้อปบ่อย ๆ กับผู้ชายไม่ซ้ำหน้า”

(กลั่นเอื้องผึ้ง : 762-763)

ลักษณะดังกล่าวยังสะท้อนผ่านวิภาวรรณตัวละครจากเรื่องค่าควรเมืองที่มีพฤติกรรมอันไม่เหมาะสม ในการวางตัวต่อเพศตรงข้าม ขาดความเป็นกุลสตรีอย่างชัดเจน ต่างจากการสร้างภาพผู้หญิงเหนือในด้านบวก

นึกถึงวิภาวรรณ อันที่จริงก็ไม่น่าที่จะมาเรียกร้องหรือต่อว่าต่อขานอะไรกันนักหนา เขาเองก็ไม่ใช่ “คนแรก” ที่เป็นคู่ควงของหล่อนและเจ้าหล่อนเองก็ใช่ว่าจะเป็นผู้หญิงประเภท “ไร้เดียงสา” มาแต่ไหน แท้ที่จริงวิภาวรรณก็คือ ดอกไม้ริมทาง ที่ใคร ๆ อาจกลฉวยจับต้องได้ทุกโอกาส เพียงแต่หล่อนเต็มใจเสียหน่อยเดียว

(ค่าควรเมือง : 862)

นวนิยายเรื่องค่าควรเมืองกล่าวถึงตัวละครผู้หญิงเป็นชาวกรุงเทพฯ คือ วิชาสินีที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมขัดแย้งกับอุดมการณ์ผู้หญิงในอุดมคติในสังคมไทย นั่นคือการเสนอตัวเองให้กับเพศตรงข้ามอย่างเปิดเผย ไม่เกรงกลัวต่อสายตาและการตำหนิของคนในสังคม ดังจะเห็นได้จากคำพูดของศรัณย์ ที่ว่า “การที่คุณหนีสามีมาค้างคืนที่บ้านผมไม่ใช่เรื่องเล็กน้อยนะ คุณวิชาสินี แล้วคุณยังมาแต่งตัวแบบนี้ให้คนเห็นอีก คุณไม่อายแต่ผมอาย(...)อายแทนคุณเหลือเกิน” (ค่าควรเมือง : 988)

พฤติกรรมดังกล่าวคล้ายกับ สุนทรี ตัวละครจากเรื่อง จากปากฟ้า แม้ภายนอกจะดูเรียบร้อย แต่มีเจตนาเสนอตัวให้กับฝ่ายชาย คาดหวังที่จะสานสัมพันธ์กับฝ่ายชาย โดยการไปพบชลทิศถึงที่พัก โดยไม่สนใจสายตาของคนรอบข้าง ตลอดจนกรอบศีลธรรม ขาดคุณสมบัติของกุลสตรี ที่ต้องรักษานวลสงวนตัว “สุนทรีหายหน้าไปบนสำนักงานครู่หนึ่งก็กลับมายังกลุ่มชายหนุ่มที่นั่งล้อมวงอยู่ที่โต๊ะ หล่อนไม่แคร์ที่จะมีคนมองในลักษณะใดแต่ก็ยังเกรงใจชลทิศอยู่เป็นอันมากเพราะเขาวางตัวเฉย ๆ แต่การวางตัวเฉย ๆ นั้นแหละที่ทำให้หล่อนพยายามที่จะ “เอาชนะ” ให้จงได้” (จากปากฟ้า: 607-608)

ความใจง่ายของผู้หญิงภาคกลางได้สะท้อนผ่านนภา ตัวละครจากเรื่อง ไพรวันที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อเปรียบเทียบภาพลักษณ์ระหว่างผู้หญิงเหนือกับผู้หญิงภาคกลาง ซึ่งไพรวันมีความประพฤติที่ดีวางตนเหมาะสมกว่านภาทุกด้าน นภา ถูกสร้างให้มีภาพลักษณ์ที่ซ้อนทับภาพลักษณ์เดิมของผู้หญิงเหนือที่ถูกสร้างขึ้นจากส่วนกลางนั่นคือความใจง่าย และผลที่เกิดขึ้นจากความใจง่ายนั้นคือการตั้งคร่ำครึอันไม่พึงประสงค์ “มองดูนาเชื่อน้ำตาป้อๆ ดูหรือเด็กเมื่อวานขึ้น เห็นกันกระทั่งยังดัดผมม้ากระทั่งไ้เปีย นี่กำลังจะเป็นแม่คน แล้วยังหาพ่อไม่ได้ ไซ้ ! นภา ทำไมหนอ เธอจึงได้ปล่อยตัวเสียจนยับเยินอย่างนี้ เสียแรงเกิดร่วมสกุลกันมา แม้จะยากจนยังงี้ เราก็ยังภูมิใจว่ารักษาตัวดีอยู่เสมอแต่ต่อไปนี่จะมีสิ่งใดที่เราควรจะมีใจ” (ไพรวัน: 706-707)

ความใจง่ายของผู้หญิงนั้นเป็นภาพลักษณ์ของผู้หญิงเหนือที่มีรากฐานสำคัญมาจากวรรณกรรมของภาคกลาง ที่นำมาผลิตซ้ำจนกลายเป็นภาพลักษณ์ที่แฝงฝังลงไปในการคิดของคนในสังคม อ.ไชยวรศิลป์ได้สร้างตัวละครผู้หญิงกรุงเทพฯ ให้ที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม ในการวางตัวต่อเพศตรงข้าม ขาดความเป็นกุลสตรีอย่างชัดเจน มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ขัดแย้งกับอุดมการณ์ผู้หญิงที่มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในสังคมไทย โดยไม่สนใจกรอบศีลธรรม ภาพลักษณ์ที่สร้างขึ้นผ่านตัวละครเป็นภาพที่ซ้อนทับภาพลักษณ์เดิมของผู้หญิงเหนือที่ถูกสร้างขึ้นจากส่วนกลางนั่นคือความใจง่าย ต่างจากการสร้างภาพผู้หญิงเหนือผ่านตัวละคร ที่รักษานวลสงวนตัว และสามารถวางตนต่อเพศตรงข้ามได้อย่างเหมาะสม

4.1.1.2 มีเล่ห์เหลี่ยม

อ.ไชยวรศิลป์ ได้สร้างตัวละครผู้หญิงภาคกลางที่มีเล่ห์เหลี่ยมมารยา นิยมการวางแผน เพื่อจะให้บรรลุวัตถุประสงค์ในทางที่มิชอบ โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ได้มาซึ่งคู่ครอง ทรัพย์สินสมบัติ หรือแม้แต่ความรัก รวมไปถึงการใช้ไสยศาสตร์ ลักษณะดังกล่าวเป็นภาพลักษณ์ของผู้หญิงเหนือคล้ายกับเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนที่นางสร้อยฟ้าทำเสน่ห์ห่มั่นไวยวรรณ อ.ไชยวรศิลป์ ก็ได้นำประเด็นดังกล่าวมาโต้ตอบโดยการสร้างภาพลักษณ์เข้าไปซ้อนทับภาพลักษณ์ของผู้หญิงภาคกลาง

รวมไปถึงการเสแสร้งไม่จริงใจ เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่ตนต้องการ นวลนาถ ตัวละครจากเรื่องส่องหล้า เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์เจ้าเล่ห์ เจ้าแผนการอยู่เสมอ การกระทำดังกล่าวมิได้เป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่บุตร อีกทั้งไม่ชี้นำบุตรไปในทางที่ถูกต้อง ภาพที่เกิดขึ้นเป็นภาพลักษณ์ด้านลบที่สร้างขึ้น และอาจหมายรวมไปถึง ภาพของแม่ที่ไม่ดี ชัดเจนกับความคาดหวังของสังคมที่มีต่อผู้หญิง

“หนูใหญ่จ๋า สร้างอนาคตอย่างที่พูดไม่ทันกินหรือลูก มั่นใจแสนซ้ำ ที่จะเซ็นครกขึ้นภูเขา เราต้องเดินทางลัด ลูกรัก เดินทางลัด(...)ลูกรู้หรือเปล่า ว่าญาติของคุณพ่อ ท่านอธิบดีที่มาหาบ่อย ๆ นะ มีฐานะร่ำรวยมาก และท่านมีลูกสองคน ผู้ชายหนึ่ง ผู้หญิงหนึ่ง ลูกไม่คิดบ้างหรือว่า ตำแหน่งสะใภ้ของท่านอธิบดี”

(ส่องหล้า: 189)

นอกจากแผนการช่วงชิงลูกเขย ที่ร่ำรวยโดยพิจารณาจากความมั่งคั่ง และภาพภายนอกของฝ่ายชายมากกว่าความรัก และความเหมาะสมระหว่างหนุ่มสาวแล้วเธอยังคอยวางแผนเพื่อทำลายครอบครัวของอุษา ภรรยาคนแรกของสามี เนื่องจากความริษยา ต้องคอยสืบเสาะข้อมูลต่าง ๆ รวมไปถึงการอ่านจดหมายผู้อื่น ซึ่งถือเป็นการผิดมารยาทอย่างร้ายแรง

นิสกรถอนหายใจ หล่อนเหน็ดเหนื่อยแทนคุณแม่เหลือเกิน คุณแม่ผู้มีแต่ “แผนการ” ไม่สิ้นสุด นับแต่ขอให้คุณพ่อทำพินัยกรรม เพราะเกรง “ลูกทางเหนือ” จะลงมาแย่ง ลงทุนสืบว่า อุษา มีทรัพย์สินประมาณเท่าไร ? หมั่นตรวจดู “จดหมาย” ที่ส่งมาถึงคนในบ้าน ไม่ว่าถึงใครต้องถูกเซนเซอร์หลังซอง

(ส่องหล้า: 201)

นอกจากภาพผู้หญิงเจ้าแผนการแล้ว นวลนาถยังสะท้อนภาพผู้หญิงที่เชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ซึ่งเป็นภาพลักษณ์เดียวกับผู้หญิงเหนือที่ถูกสร้างขึ้นจากส่วนกลาง อ.ไชยวรศิลป์ได้สร้างภาพลักษณ์ดังกล่าวให้กับผู้หญิงกรุงเทพฯ “นิสกรพยายามไม่ค้านคุณแม่ แม่ใจจะค้านเต็ม ที่เกี่ยวกับเรื่องเวทมนต์คาถา หรือเสน่ห์เล่ห์กลที่คุณแม่ออกจะปลงใจเชื่อเอามาก ๆ นอกจากจะเชื่อโหราศาสตร์อย่างจริงจัง ถือโชคกลาง ของขลัง และชอบเสาะแสวงหาของดี อยู่ไม่ได้ขาด” (ส่องหล้า: 204)

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงเจ้าแผนการ ยังสะท้อนผ่านระวีวรรณ ตัวละครจากเรื่อง ไพรวัน ที่ไม่รักนวลสงวนตัว ขอมทำทุกอย่างเพื่อคู่ครองที่ตนปรารถนา แม้จะรู้ว่าเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม

นอกจากนี้ระวีวรรณยังสะท้อนแนวคิดในการดำรงชีวิต ที่นิยมการชิงดีชิงเด่น ทุกอย่างคือการแข่งขัน ต่างจากตัวละคร ผู้หญิงเหนือที่ อ.ไพฑูริศปัสสร้างขึ้นมาให้รักสันโดษ และนิยมความสงบ

ระวีวรรณ บุตรีนายพาณิช ผู้มั่งคั่ง ผู้หมยมันป็นมือจะจับตัวบุตรชายคุณพระเนติวินิจัย มาเป็นคู่ตุนาหงันให้จงได้ ไม่ว่าจะเป็นการค่อนข้างน่าเกลียดสักหน่อยก็ตาม(....)ระวีวรรณ เป็นสตรีอีกผู้หนึ่งที่ชอบชิงดีชิงเด่น และเอาชนะ หล่อนคิดว่าชีวิตเปรียบเหมือนการค้า จะมีกำไรหรือขาดทุนก็สุดแท้แต่ใครจะเล่นให้เลี่ยมขึ้นเชิงแก่ไหน จะตรงไปตรงมาไม่ได้

(ไพฑูริศ : 616)

นภาศิริวางแผน เพื่อรวบรัดรวุฒิ ให้มาเป็นสามี ด้วยการมอมเหล้าและสร้างสถานการณ์ให้สอดคล้องกับความเป็นจริง อาศัยความด้อยกว่าทางเพศภาวะ อีกทั้งใช้กลไกทางสังคมเพื่อบีบบังคับให้รวุฒิต้องขอแต่งงานกับเธอ อย่างไรก็ดี ระวีวรรณทำอุบายหาทางมอมเหล้าจนรวุฒิเมา(...)แล้วก็ในเวลาวิกาล พอถึงบ้านก็พยายามที่จะดึงเขาเข้าไปในบ้านด้วย(...)ฝ่ายหญิงเขารีเริ่มก่อน และก็พอดีมีคนเปิดไฟหน้ามุ้งขึ้น พอดีกับที่ระวีวรรณเซเข้ามาฟังกอก” (ไพฑูริศ: 773)

นภาศิริตัวละครจากเรื่องจากปากฟ้า เป็นตัวแทนของผู้หญิงกรุงเทพ ฯ ที่ต้องตกเป็นเครื่องมือของมารดาเจ้าแผนการ ที่ต้องการลูกเขยเจ้าชาวเหนือผู้มั่งคั่ง โดยพิจารณาจากทรัพย์สินมากกว่าเรื่องของจิตใจ อีกทั้งยังเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีต่อบุตร ในด้านการเลือกคู่ครอง ตลอดจนทัศนคติที่มองบุตรสาวเหมือนสินค้า

นภาศิริ เป็นผู้ที่เกิดและโตในพระนคร ได้รับการศึกษาตามแบบของกุลสตรีไทยชั้นกลาง และเป็นเจ้าของประกาศนียบัตรการช่างชั้นสูง (ป.ม.ช.) บิดาเป็นข้าราชการในกระทรวงศึกษาธิการ ชั้นหัวหน้าแผนก มารดาเป็นลูกจันทิที่เกิดในไทย มีนิสัยเป็นนักการค้า แม้แต่ในครอบครัวของตน ดังนั้นพอทราบว่ามิชายหนุ่มรูปงามทำทางเป็นผู้ดี มีปริญญา ร.บ. พ่วงชื่อเข้ามาเป็นแขกประจำบ้านไม่นานนางสาวก็ก็สืบรู้ประวัติอย่างถี่ถ้วนว่าเป็นใคร อยู่ที่ไหน และรู้จนกระทั่งฐานะค่าครองชีพของชายผู้มาติดพันลูกสาว นางสาวก็รายงานแก่ ‘พ่อของลูก’ อย่างชื่นชมว่า “ลูกเจ้าเมืองเหนือร่ำรวยใหญ่โต มรดกนับล้านเชียว นะคุณ บุญของแม่นภาแล้วคราวนี้ ต้องอย่าให้หลุมมือเป็นอันขาด น้องนุ่งคงได้พึ่งบุญพี่ซึ่งได้ผัวร่ำรวยเหลือเกิน”

(จากปากฟ้า: 271-272)

นภาศิริเป็นผู้หญิงเจ้าแผนการ ไม่มีความจริงใจ ทุกความสัมพันธ์กับคนรอบข้าง เป็นไปเพื่อการแสวงหาผลประโยชน์ทั้งสิ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของตน นภาศิริทำดีต่อ ทิพย์สุดา เพียงเพื่อต้องการเครื่องประดับของทิพย์สุดา

นภาศิริแสดงความเอาอกเอาใจน้องสามเป็นพิเศษจนทิพย์สุดาเองก็อดประหลาดใจไม่ได้ เธอนึกไม่ถึงว่าการที่ภรรยาเจ้าพี่ใหญ่แสดงความเอาอกเอาใจเป็นอย่างดีในขณะนี้เพราะ เหตุที่เธอได้บอกให้ยืมเครื่องอาภรณ์ที่ประกอบด้วยมรกตประดับเพชรของเก่าทั้งชุดซึ่งเป็น ที่หุที่สุดและมีราคามากที่สุด ที่เป็นส่วนตัวของทิพย์สุดา นภาศิริดีต่อเธอเพราะมี ชุด มรกต เป็นปัจจัยสำคัญ(...)นภาศิริยกไหล่ทำเสียงฮึด ในลำคอขณะมองตามบุอิคตราพระยา นาค ที่คลานออกจากประตูรั้วบ้าน ใบหน้ายิ้มระรื่นอ่อนหวานเมื่อสักครู่เปลี่ยนเป็นขมวด บึ้ง เข้มเกรียมเป็นคนละคน

(จากฟากฟ้า: 276-279)

ยุพิน ตัวละครจากเรื่องดาวประจําใจเป็นผู้หญิงกรุงเทพฯ ที่มีคู่ครองเป็นผู้ชาย ภาคเหนือ ยุพินได้สะท้อนภาพผู้หญิงเจ้าเล่ห์แสนกล ด้วยการยั่วยุสามิไปทางทรัพย์สินสมบัติส่วนของ ตนจากมารดาของตนเพื่อนำมาซื้อแหวนเพชร จนก่อให้เกิดความขัดแย้งในครอบครัว และความ ขัดแย้งในกลุ่มญาติ “มันเชื่อเมียของมัน อินังยุพินนะ ฉันเห็นตั้งแต่แรกแล้วละว่า เป็นหญิงเจ้าเล่ห์ แสนกล หูตามันไม่น่าไว้วางใจเสียเลย ก่อนนี้มันไม่กล้า เพราะมันเกรงอาแว่นแก้ว ตอนหลังที่อยู่ ลำพัง ไอ้ไรจน์เลยถูกงูจุมูกเป็นควายไปทีเดียว” (ดาวประจําใจ : 337)

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงเจ้าแผนการ ยังสะท้อนผ่านนางจำเนียร แม้จะเคยคูหมีน และข่ม เหวงไพรวันในฐานะผู้อาศัยมาก่อน แต่เมื่อสามีของนางป่วย ประกอบกับบรรพบุรุษ ชาญหนุ่มที่มีฐานะ ดีจากตระกูลมั่งคั่งมาทาบทามสู่ขอไพรวัน ดังนั้น นางจำเนียรจึงเปลี่ยนความสัมพันธ์กับไพรวัน เพื่อความอยู่รอดของนางและครอบครัว ดังข้อความที่ว่า“นางจำเนียรเริ่มคิดถึงฐานะของตัวเองและ บุตรทั้งสาม นึกถึงว่าหากสิ้นบุญสามีเสียแล้วจะไปพึ่งใครได้(...)ด้วยการคิดอย่างนี้ นางจำเนียรเริ่ม เปลี่ยนแปลงที่ท่าที่เคยแสดงมาแต่ก่อน การเปลี่ยนแปลงอย่างกะทันหัน จนทำให้ไพรวันรู้สึก ประหลาดใจอยู่คราครัน” (ไพรวัน: 546-547)

อ.ไชยวรศิลป์ได้สร้างตัวละครผู้หญิงภาคกลางที่มีเล่ห์เหลี่ยม นิยมการวางแผนเพื่อจะ ใ้บรรพบุรุษตระกูลในทางที่มีขอบ เพื่อให้ได้มาซึ่งคู่ครอง สมบัติ หรือแม้แต่ความรัก มีการใช้ ไสยศาสตร์ รวมไปถึงการสร้างไม่จริงใจ เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ ตัวละครที่มีภาพลักษณ์เจ้า เล่ห์ เจ้าแผนการอยู่เสมอ มิได้เป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่บุตร นอกจากนี้ยังสะท้อนภาพลักษณ์ผู้หญิงที่

ไม่รักนวลสงวนตัว ขอมทำทุกอย่างเพื่อคู่ครองที่ตนปรารถนา ตัวละครผู้หญิงภาคกลางมีทัศนคติในการดำรงชีวิตที่นิยมการชิงดีชิงเด่น ไม่มีความจริงใจ ความสัมพันธ์กับคนรอบข้างเป็นไปเพื่อการแสวงหาผลประโยชน์สนองความต้องการของตนจนก่อให้เกิดความขัดแย้งในครอบครัว นำมาซึ่งความขัดแย้งในกลุ่มญาติ ต่างจากตัวละครผู้หญิงเหนือที่ อ.ไชยวรศิลป์สร้างขึ้นให้รักสันโดษ และนิยมความสงบ

4.1.1.3 ไม่ลำรวมวาจา

การลำรวมวาจาเป็นมารยาทที่สำคัญของกุลสตรีไทย ตัวละครหญิงภาคกลางที่ปรากฏในนวนิยายที่นำมาศึกษาในครั้งนี้ มักเป็นผู้ไม่รู้จักรังสรวงคำพูด ใช้อารมณ์ในการพูดมากกว่าเหตุผล ต่างจากภาพผู้หญิงเหนือที่สามารถอดทนต่อความโกรธ และเลือกที่จะเลี่ยงไม่พูดไปตามอารมณ์แม้จะได้รับการช่วยเพียงใดก็ตาม ภาพลักษณ์อีกประการหนึ่งของผู้หญิงภาคกลางที่ปรากฏในนวนิยายของ อ.ไชยวรศิลป์ คือ การดูหมิ่นดูแคลนผู้อื่น โดยเฉพาะการดูหมิ่นผู้หญิงเหนือ นางจำเนียรอาสะไภ้ของไผ่รวน เมื่อทราบข่าวว่าไผ่รวนรู้จักกับชายหนุ่มจากตระกูลที่มั่งคั่ง ด้วยความริษยา ประกอบกับความไม่รู้จักรังสรวงวาจาจึงได้กล่าวว่า “เหอ! ไม่เข้าเรื่อง เลียมตัวเสียเมื่อไรว่าเป็นคนจนชะ! อย่ากสมาคมกับคนที่เขาอยู่สูงกว่า มองดูเงาหัวตัวเองบ้างรีเปล่ายะ?” (ไผ่รวน : 48) สอดคล้องกับพฤติกรรมของนางสายตัวละครชาวกรุงเทพฯ จากเรื่องไผ่รวน สะท้อนภาพลักษณ์ของผู้หญิงปากráย ไม่รู้จักระมัดระวังคำพูดพร้อมที่จะขยายคำพูดให้เกินความจริง อีกทั้งก่อให้เกิดความเข้าใจผิดต่อคนรอบข้าง

นางสายก็พร้อมที่จะ “ขยาย” สิ่งที่ตนเองได้พบมาให้กว้างออกไปกว่าความเป็นจริง เพราะเหตุที่นางรู้ว่า หญิงผู้เป็นญาติห่าง ๆ ของนางคนนี้ มีนิสัยมากด้วยความริษยาเอาแต่ใจตัว และมีจิตใจที่คับแคบเข้าข้างตัวเองอยู่เสมอ เป็นทาสของอารมณ์ และไม่ยอมมองผู้อื่นในแง่ดีเสียเลย

(ไผ่รวน: 130)

พฤติกรรมดังกล่าวของนางสายสอดคล้องกับพฤติกรรมของนางม้วน ที่ไม่รู้จักรังสรวงคำพูด อ.ไชยวรศิลป์ได้สร้างภาพของผู้หญิงเหนือคือ นางบัว ขึ้นมาเปรียบเทียบกับผู้อ่าน ตัดสินใจและเลือกที่จะเชื่อภาพลักษณ์ที่น่าเสนอผ่านตัวบท “สตรีอย่างนางม้วนพอใจที่จะวิพากษ์วิจารณ์มนุษย์ทุกคน เท่าที่สายตาของแกได้พบเห็น โดยไม่เคยคิดหาต้นเหตุ หรือแม้แต่จะนึกปลงอนิจจัง ด้วยหลักธรรมเหมือนอย่างแม่บัว ของเขา ที่เชื่ออย่างฝังใจว่าทุกสิ่งเป็นผลกรรม ที่

จะหลีกเลียงมิได้” (ดาวประจำใจ: 328) นอกจากผู้หญิงกรุงเทพฯ ที่อยู่ในระดับล่าง แม้แต่ นิศากร ตัวละครจากนวนิยายเรื่องส่องหล้า หญิงสาวจากตระกูลสูงศักดิ์ เมื่อได้รับความไม่พอใจ เธอก็พร้อมที่จะกล่าวบริภาษส่องหล้าโดยขาดสติ “นึกแล้วว่าคุณอภิชัยต้องมาหาในวันนี้ เราบังเอิญต้องออกมาข้างนอกเสียด้วย นี่คงจะพบบ้างส่องหล้าอีกแล้ว ตัวแรว วันหยุดละชอบอยู่คอยดักผู้ชายคืนัก” (ส่องหล้า: 403)

นภาศิริ ตัวละครจากนวนิยายเรื่องจากปากฟ้า แม้ได้รับการศึกษาจากสถาบันการเรือนของ กรุงเทพฯ แต่เมื่อมีเหตุการณ์ที่ไม่พึงพอใจ ก็เมื่อทราบว่ามีผู้หญิงอื่น นภาศิริ ได้กล่าวอย่างหยาบคาย แม้จะอยู่ต่อหน้าผู้อื่นที่ไม่คุ้นเคยก็ตาม “เขาเป็นเมียเก็บของเจ้าสุริยันไงล่ะคะ ก็เพิ่งรู้ว่ามันอยู่แถวนี้ อีผู้หญิงสาระเลว ผู้ชายทั้งเมืองมีก็ไม่เอา มาแข่งผิวเขา พี่เจ็บใจนัก คุณนพวรรณ วันนี้เจ้าเขาไปค้ำที่สวนเหนือเลยชวนแม่รัตนออกตระเวนหาบ้านอินังตัวดี” (จากปากฟ้า: 499)

ผู้หญิงกรุงเทพฯ ในวงสังคมชั้นสูง แนวคงภริยาของผู้แทนราษฎร และรัฐมนตรี ก็เป็นตัวละครที่ถูกสร้างให้มีภาพลักษณ์ด้านลบที่ไม่สามารถมองว่าสิ่งใดควรหรือไม่สมควรพูด แม้ต่อหน้า ผู้พูดยังได้กล่าวคุณ อโนชาตัวละครผู้หญิงเหนือจากเรื่องคุณนาย

คุณหญิงท่านหนึ่งเธอก็อุทานออกมาอย่างตรงไปตรงมา(...)“ด้าย ! มาจากบ้านนอกจริง ๆ นะแหละ มิน่าละไม่เคยได้ยินนามสกุลนี้มาก่อนในหมู่พวกเราเลย”(...)คุณหญิงท่านหนึ่งจะเป็นคุณหญิงตราตั้งหรือเปล่าไม่ทราบแต่ทราบว่าสามีเธอเป็นอธิบดี เย้ยจิ้นกับดิฉันอย่างตรงไปตรงมาเมื่อดิฉันตอบตามที่เป็นจริง เธอก็อุทานออกมาอย่างตลกอกตลกใจว่า “ด้าย! มาจากบ้านนอกจริง ๆ ค่ะ มิน่าไม่เคยได้ยินนามสกุลนี้มาก่อนในหมู่พวกเราเลย”

(คุณหญิงภูธร: 399)

นางพะยอมจากนวนิยายเรื่องริมฝั่งแม่ระมิงค์ เป็นตัวละครอีกตัวหนึ่งที่ถูกสร้างขึ้นให้มีภาพลักษณ์ด้านลบ ไม่มีคุณสมบัติของกุลสตรี นางพะยอมชอบพูดเลียดลี้ และสร้างความสะเทือนใจให้คู่สนทนายู่เสมอ “ไอ้เรารี เป็นคนอุปถุฏจากเกือบล้มเกือบตาย จะหาว่ามีกตัญญูสักนิดก็เปล่า พอได้ทำงานเข้า ชักหน้าใหญ่ใจเดิบ หานึกไม่รอดว่าตัวเองอาศัยเขาอยู่ ควรจะเอื้อเพื่อธุระบ้าง เรื่องการกินการอยู่ นี่ช่างไม่รู้จักรงใจ” (ริมฝั่งแม่ระมิงค์: 74)

วิลาสินี ตัวละครจากนวนิยายเรื่องค่าควรเมือง เป็นตัวละครที่สะท้อนภาพลักษณ์ด้านลบอย่างครบถ้วน วิลาสินีนอกจากไม่รักงานหลวงแล้ว ยังเป็นผู้ที่นิยมการเหยียดหยาม โดยเฉพาะการเหยียดหยามผู้หญิงเหนือ “เสียงของวิลาสินีกรีดแหลม ปนด้วยเจตนา ค่อนและเหยียด

หยาบพอสวมปากหอมคอ ไม่แต่เท่านั้น หล่อนยังปรายตาอันเต็มไปด้วยแววคู่มั่น ไปยังหญิงสาวชาวท้องถิ่นอีกด้วย” (ค่าควรเมือง: 662)

การสำรวจความเป็นมารยาทที่สำคัญของกุลสตรีไทย ตัวละครหญิงภาคกลางที่ปรากฏในนวนิยายของ อ.ไชยวรศิลป์ มักเป็นผู้ไม่รู้จักการสงวนคำพูด ใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล นิยมการดูหมิ่นดูแคลนผู้อื่นโดยเฉพาะ การดูหมิ่นผู้หญิงเหนือ สะท้อนภาพลักษณ์ของผู้หญิงปากร้าย พร้อมทั้งจะขยายคำพูดให้เกินความจริง รวมถึงตัวละครที่มาจากตระกูลสูงศักดิ์ เมื่อได้รับความไม่พอใจ นิยมใช้ถ้อยคำอันหยาบคาย แม้จะอยู่ต่อหน้าผู้อื่น เหยียดหยามผู้หญิงเหนือ กล่าวโดยสรุปว่าตัวละครผู้หญิงกรุงเทพฯ ที่ถูกสร้างให้มีภาพลักษณ์ด้านลบที่ไม่สำรวจมา ต่างจากภาพลักษณ์ของผู้หญิงเหนือที่สามารถอดทนต่อความโกรธ และเลือกที่ไม่ใช้อารมณ์แม้จะได้รับการข่มขู่ อ.ไชยวรศิลป์ได้สร้างภาพของผู้หญิงเหนือคือ ขึ้นมาเปรียบเทียบเพื่อให้ผู้อ่านตัดสินใจและเลือกที่จะเชื่อภาพลักษณ์ที่น่าเสนอผ่านตัวบท

4.1.1.4 เจ้าอารมณ์

นวนิยายของอ.ไชยวรศิลป์ได้ให้ภาพของผู้หญิงภาคกลางให้เป็นผู้หญิงเจ้าโทสะ ไม่นิยมใช้เหตุผล ซึ่งเป็นภาพลักษณ์ด้านลบของผู้หญิงภาคกลาง ที่ถูกสร้างขึ้นโดยอาศัยตัวบทมีภาพผู้หญิงเหนือที่สุขุมรู้จักใช้เหตุผลเป็นภาพเปรียบเทียบเสมอ นางจำเนียร ตัวละครจากเรื่องไพรวัน ที่มีภาพลักษณ์ของหญิงเจ้าอารมณ์ พร้อมทั้งจะระบายความโกรธกับบุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะไพรวันที่ถูกกล่าวหาว่าข่มเหงด้วยวาจาอยู่เสมอ “นางจำเนียรผู้กรรยาอยู่ร่วมกันจนมิบุตรธิดารวมสามคนแล้ว แต่หาได้มีความเข้าใจในนิสัยอันแท้จริงของสามีไม่ ทุกครั้งที่ความโกรธของหล่อนถูกสามีเข้าแทรกแซง หรือยับยั้งนางจำเนียรก็จะหันไปไล่เบียดกับคนอื่นซึ่งมีวัยและอาวุโสต่ำกว่า” (ไพรวัน: 46)

นอกจากภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่เจ้าโทสะแล้ว นางจำเนียรยังมีภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่ไม่ใช้เหตุผล มุ่งแต่จะเอาชนะฝ่ายตรงข้ามอย่างเดียว โดยไม่สนใจเหตุผลที่ถูกต้อง “นิสัยของนางจำเนียร ซึ่งตรงกับคำว่า “พาล” หล่อนไม่พยายามเข้าใจว่าเขามีความประสงค์อย่างไร แก่ไหน ไม่ยอมเสียเวลาตรึกตรองว่าใครผิดใครถูก มุ่งแต่จะเอาชนะ โดยไม่ยอมฟังเสียง ไม่ยอมใช้เหตุผล” (ไพรวัน: 169)

ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับพฤติกรรมของ นิสากร และนวนาดา ตัวละครจากเรื่องสองหล้าที่เป็นภาพของผู้หญิงเจ้าอารมณ์ มักแสดงความโกรธของคนให้ผู้อื่นรับทราบ ซึ่งต่างจากสองหล้า ตัวละครผู้หญิงเหนือที่รู้จักสำรวจอารมณ์ และไม่แสดงออกจนเกินงาม “สุริพันธ์ไม่สนใจกับเรื่องในบ้านมากนัก(...)สิ่งที่เขาเกลียดที่สุดคือ ใบหน้าอันนูดบึ้งของพี่นิสากรกับเสียงประชด

ประชันของคุณแม่ บุคคลที่เขารักและวางใจที่สุดคือคุณพ่อ รองลงมาดูเหมือนจะเป็น “พี่สองหล้า” ซึ่งไม่เคยตั้งตนเป็นศัตรูกับใครในบ้านนี้” (สองหล้า: 354)

นางพะยอมตัวละครจากนวนิยายเรื่อง ริมฝั่งแม่ระมิงค์ก็มักแสดงออกซึ่งความโกรธอยู่เสมอ อ.ไชยวรศิลป์ ได้สร้างภาพลักษณ์ด้านลบให้กับนางพะยอม โดยเปรียบเทียบกับลูกสาวไว้ว่า “เขาวนิจกำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมตอนปลาย การศึกษาช่วยขัดเกลา ‘สันดานเดิม’ ให้ละเมียดละไมขึ้น ประกอบกับการที่มีเลือดพ่ออยู่ในตัว ความรู้สึกจึงไม่สู้รุนแรงเหมือนมารดา” (ริมฝั่งแม่ระมิงค์: 82)

นวนิยายของ อ.ไชยวรศิลป์ได้ให้ภาพของผู้หญิงภาคกลางเป็นผู้หญิงเจ้าโทสะ ไม่นิยมใช้เหตุผล พร้อมทั้งจะระบายความโกรธกับบุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะตัวละครผู้หญิงเหนือมุ่งแต่จะเอาชนะฝ่ายตรงข้ามโดยไม่สนใจเหตุผล เป็นภาพลักษณ์ด้านลบของผู้หญิงภาคกลางที่ถูกสร้างขึ้น โดยมีภาพผู้หญิงเหนือที่สุขุมไม่แสดงออกจนเกินงาม รู้จักใช้เหตุผล เป็นภาพเปรียบเทียบเสมอ

4.1.1.5 นิยมวัตถุ

ภาพลักษณ์ดังกล่าวเคยเป็นภาพลักษณ์ด้านลบของผู้หญิงเหนือที่ถูกสร้างขึ้นจากส่วนกลาง หากฝ่ายชายมีฐานะมั่งคั่งผู้หญิงเหนือก็จะยินยอมต่อฝ่ายชายที่เป็น “คนได้” หรือชายชาวกรุงเทพฯ นิยามดังกล่าวยังหมายรวมถึงความฟุ้งเฟ้อสุรุ่ยสุร่าย ถือเป็นลักษณะต้องห้ามของผู้หญิงในอุดมคติของสังคมไทย อ.ไชยวรศิลป์ได้สร้างภาพลักษณ์ดังกล่าวซ้อนทับภาพลักษณ์ของผู้หญิงภาคกลางผ่านนวนิยาย ดังจะพบจากนภาศิริ ตัวละครจากเรื่อง จากฟากฟ้า เป็นตัวละครผู้หญิงกรุงเทพฯ ที่นิยมวัตถุมากกว่าเรื่องของจิตใจ

ความปรารถนาอันยิ่งใหญ่ของนภาศิริ วันหนึ่งเธอจะต้องมีอำนาจ มีสิทธิ์เหนือ ทุก ๆ คน วันหนึ่งเธอจะต้องเข้าเป็นเจ้าของสมบัติทุกชิ้นของตระกูล เธอจะได้ครอบครอง เครื่องเพชร เครื่องทอง ของประดับอันมีค่าของเจ้าชายในฐานะที่เป็นสะใภ้คนใหญ่ ความเชื่อเช่นนี้ทำให้นภาศิริลืมหูและมักแสดงความเชื่องแบบกึ่งงอออกมาให้ใครเห็นบ่อย ๆ (...) สิ่งทีนนภาศิริสนใจ รัก และพยายามที่จะเป็นเจ้าของมากที่สุด ‘วัตถุ’ จำพวกเพชรนิลจินดา อันเป็นเครื่องประดับกายราคาแพง อาภรณ์อันเป็นเครื่องวัดฐานะ ความมีความจนของบุคคลในสังคมที่เรียกว่า ‘ชั้นสูง’

(จากฟากฟ้า: 274-275)

นภาศิริเมื่อเห็นช่องทางในการกอบโกยเงินจากบุคคลอื่น เธอก็ไม่ลังเลและถือเป็นสิ่งที่ถูกต้องสมควรกระทำ ทศนคติเรื่องวัตถุของนภาศิริ ถือว่ามีคุณค่าสูงสุด มากกว่าความถูกต้องดังข้อความที่ว่า “เธอควรแต่งหน้า แต่งตาเสียหน่อยนะ รัตนก่อนที่จะไปพบกับคุณพงษ์เทพ อย่าลืมว่านั่นแหละตัวเงินตัวทอง”(จากฟากฟ้า: 531)

ความนิยมในวัตถุยังปรากฏผ่านนวนิยาย ตัวละครผู้หญิงกรุงเทพฯ ที่คาดหวังในทรัพย์สินสมบัติมากกว่าความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว พร้อมทั้งจะกระทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุ เพื่อสนองความต้องการของตน แม้จะต้องทำร้ายสามีของตนก็ตาม

เขาได้ประจักษ์ชัดแล้วในบัดนี้ว่าตลอดยี่สิบปีเศษ เขามิได้อยู่ร่วมกับสตรีที่มีรักแม้เป็นสมบัติ แต่ได้อยู่ร่วมกับสตรีที่รักเงินรักยศ รักในอำนาจวาสนาศักดิ์สกุล ซึ่งสิ่งเหล่านี้ นับวันแต่จะสิ้นไปจากตัวเขา พร้อมกับความสัมพันธ์ระหว่างเขากับสตรีผู้หนึ่งค่อย ๆ คลายเกลียวลงจนแทบจะขาดสะบั้นอยู่รอมร่อ

(ส่อหล้า: 340)

ภาพลักษณ์ผู้หญิงที่ฟุ้งเฟ้อในวัตถุยังแสดงผ่านระวีวรรณที่พยายามไล่ตามความก้าวหน้าในวงการความงาม แม้จะต้องสูญเงินจำนวนมากเธอก็ยอมเพื่อแลกกับความเด่นในวงสังคม

ระวีวรรณเป็นหญิงสาวที่ช่างพูดช่างคุย และคุยตั้งแต่ครอบครัวของหล่อนเป็นส่วนมาก ถัดจากการคุยเรื่องครอบครัวของหล่อนเอง ก็เป็นเรื่องเพื่อนฝูง เรื่องงานบันเทิง แล้วก็มีเรื่องเสื้อผ้าอาภรณ์ เครื่องสำอางของบริษัทที่ออกใหม่ ราคาแพงลิบลิ่วไม่มีใครกล้าซื้อ มีแต่หล่อนคนเดียว

(ไพรวัน: 91 - 92)

ภาพลักษณ์ผู้หญิงภาคกลางที่นิยมวัตถุมากกว่าจิตใจ เป็นภาพลักษณ์ด้านลบของผู้หญิงเหนือที่นิยมวัตถุ ที่ถูกสร้างขึ้นจากส่วนกลาง อ.ไชยวรศิลป์ได้สร้างภาพลักษณ์ดังกล่าวซ้อนทับภาพลักษณ์ของผู้หญิงภาคกลาง ดังนั้นตัวละครผู้หญิงกรุงเทพฯ เมื่อเห็นช่องทางในการกอบโกยเงิน จะไม่ลังเล และถือเป็นสิ่งที่ถูกต้องสมควรกระทำ ทศนคติเรื่องวัตถุของตัวละครผู้หญิงกรุงเทพฯ ถือว่ามีคุณค่าสูงสุด พร้อมทั้งจะกระทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุ เพื่อสนองความต้องการของตน ตลอดจนสร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงที่ฟุ้งเฟ้อในวัตถุ พยายามไล่ตามความก้าวหน้าในวงการความงาม เพื่อความโดดเด่นในวงสังคม ภาพลักษณ์ของผู้หญิงภาคกลางที่กล่าวมาทั้งหมดเข้าข่ายลักษณะต้องห้ามของผู้หญิงดีในอุดมคติของสังคมไทย ซึ่งเป็นความคาดหวัง

ของสังคมไทย ที่ถูกครอบงำภายใต้อุดมการณ์ปีศาจไปโดย จากสิ่งที่กล่าวไว้ข้างต้นทั้งหมดนั้นคือ กระบวนการสร้างความเป็นอื่นให้กับส่วนกลาง ด้วยการนิยามภาพลักษณ์ด้านลบให้กับผู้หญิงภาคกลาง ซึ่งพบ 5 ลักษณะ ได้แก่ ใจง่าย มีเล่ห์เหลี่ยม ไม่สำรวมวาจา เจ้าอารมณ์ และนิยมวัตถุ ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นการตอบโต้กับส่วนกลางโดยการแสดงออกผ่านตัวบท ผ่านการใช้ภาษาของ อ. ไชยวรศิลป์

4.1.2 สร้างภาพลักษณ์ด้านลบให้ผู้หญิงเหนือที่มีความสัมพันธ์กับส่วนกลาง

ผู้หญิงเหนือที่มีความสัมพันธ์กับส่วนกลาง หมายถึงผู้หญิงที่ยอมรับความเจริญของกรุงเทพฯ โดยเข้าไปอยู่กรุงเทพฯ และหลงใหลในความเจริญ ตัวละครผู้หญิงเหนือจะถูกสร้างความเป็นอื่น ถูกเบียดขับให้อยู่ชายขอบ ไม่ได้รับการยอมรับ รวมไปถึงประสบผลอันเลวร้าย เช่นการตั้งครรภ์นอกสมรส หรือแม้แต่ประสบอันตรายจนถึงแก่ชีวิต ดังเช่นจันทร์สม ตัวละครจากเรื่องปีก้อย ที่ต้องการเข้าไปหางานทำในกรุงเทพฯ ตัวละครดังกล่าว ได้รับการต่อต้านจากชุมชนผ่านกระบวนการจัดเถลาทางสังคม “ใครๆ เขาก็พูดกันออกแซ่ว่ามันบ้า คลั่งแต่เรื่องกรุงเทพฯมานานแล้ว มันคิดว่ามันสวย มันจะไปหัดเป็นนักร้องที่กรุงเทพฯ เมืองสวรรค์ ฮี อ้าวว่ามันต้องชมชานมาเหมือนนกปีกหัก” (ปีก้อย: 67)

จันทร์สมถูกสร้างภาพลักษณ์ด้านลบ และถือว่าเป็นความผิดที่เธอละทิ้งท้องถิ่นเพื่อเข้าไปกรุงเทพฯ การกระทำดังกล่าวได้รับการดูถูกจากคนในท้องถิ่นผ่านความคิด และการกระทำของครู ที่เฝ้ามองพฤติกรรมของลูกศิษย์

เขามองดูช่างซอสสาวด้วยแววตาหมางเมินเล็กน้อย คนอย่างครูปริษาทำไมไม่รู้ว่าปีหนึ่ง ๆ มีผู้หญิงชาวบ้านทางเหนือถูกหลอกมาเป็น “สินค้า” ในกรุงเทพฯมากมายอย่างไร แต่ครูเล็กๆอย่างเขาจะทำอะไรได้ ลูกศิษย์เขาเองพอเรียนจบ ป.4 ไม่ก็ปีก็หายไปจากบ้าน ต่อมาไม่ช้าไม่นานก็กลับขึ้นไปบ้าน แต่งตัวเพี้ยจนจำไม่ได้ จันทร์สมไม่ใช่คนแรกและไม่ใช่มนสุดท้าย トラบใดที่ “สินค้า” พวกนี้ยังมีคนต้องการ และมีคนกวาดต้อนลงมาไม่ผิดกับวัวควาย

(ปีก้อย: 91)

นอกจากจันทร์สมจะได้รับการต่อต้านจากคนในชุมชน แม้คนในครอบครัวของเธอก็มีได้ยอมรับการกระทำนั้น อีกทั้งมองว่าการเข้ามาในกรุงเทพฯ เป็นสิ่งที่ไม่สามารถให้อภัยได้ เป็นความผิดที่ร้ายแรง แม้จะสร้างรายได้เป็นอย่างดีก็ตาม “เราเคยส่งเงินไปบ้าน แทนที่จะได้รับความดี

พอกลับให้น้องเขียนจดหมายมาบอกว่า ต่อไปไม่ต้องส่งเงินไป พอบอกว่ามันไม่คุ้มกับความเสียหายที่ทางบ้านได้รับ”(ปีก้อย: 134) จันทรสมเป็นตัวละครที่ถูกสร้างขึ้นโดยมีภาพลักษณ์ด้านลบ เนื่องจากการเข้ามาสัมพันธ์กับส่วนกลาง สอดคล้องกับความคิดของคนยัยตัวละครฝ่ายชายชาวเหนือ จากนวนิยายเรื่องสอ่งหล้าที่มองภาพลักษณ์ของผู้หญิงเหนือที่เข้าไปทำงานอันไม่เหมาะสมใน กรุงเทพฯ ในด้านลบ

“นายลองมองดูผู้หญิงคนนั้นซิ รู้จักไหมว่าหล่อเป็นคนมาจากเหนือเหมือนกัน เดี่ยวนี้ดูสิมีอะไรที่หล่อเป็นสัญลักษณ์ว่าหล่อมาจากลุ่มน้ำแม่ระมิงค์ แม้แต่สำเนียงที่พูด กรุงเทพฯ ชัดยิ่งกว่าคนหัวเมืองใกล้ ๆ เห็นไหม หล่อจนเจนนัดพิงใดในการสังสรรค์กับผู้ชาย”

(สอ่งหล้า: 332)

นอกจากนี้ตัวละครยังมีการกล่าวถึงผู้หญิงเหนือที่เข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ โดยมองว่าเป็นผู้หญิงที่ไม่มีความคิด ละทิ้งถิ่นฐานของตน

ทำอย่างไรจึงจะยังมีให้สตรีที่มีความคิดอันสั่นจู้พวกนั้นมิให้ไหลเข้ามาแสวงโชคในพระนคร จนดูประหนึ่งสินค้าชนิดหนึ่งที่มีราคาดี แล้วยี่ราคาตกในเวลาต่อมา เขาไม่อาจตอบคำถามของตนเองได้ นอกจากเกิดความห่วงใยในเยาวชนหญิงของทางเหนืออันเป็นบ้านเกิดและเมืองนอนของมารดาเขาโดยตรง

(สอ่งหล้า: 334)

สมร ตัวละครจากประทีปเหนือธารพิงค์ เป็นตัวละครที่หลงใหลกับความเจริญ จนปล่อยตัว และปล่อยใจไปกับความเจริญของกรุงเทพฯ อ.ไชยวรศิลป์ได้สร้างภาพลักษณ์ของสมรให้เป็นผู้หญิงที่ฟุ้งเฟ้อ ต่างจากภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือที่ชอบความประหยัด และรักสันโดษ

สมรขึ้นล่องระหว่างกรุงเทพฯ-เชียงใหม่ บ่อยที่สุดแต่งตัวหรูหราเสมอ พุดจาเจลียวณลาดคมคายและพาเพื่อนผู้ชายมารับหอมนวลไปเที่ยว- ดูหนัง – เดินรำ – ไปบางปู เมื่อหอมนวลเตือนเรื่องสมัครงาน สมรว่ารอไปก่อนงานนะ มีถมไป แต่รายได้เดือนสามสี่ร้อยเอามาทำไม ไม่พอค่ากระโปรงหรือเธอ

(ประทีปเหนือธารพิงค์: 19)

ตัวละครผู้หญิงเหนือที่เข้ามาสัมพันธ์กับส่วนกลางจะถูกเบียดขับออกมาจากความเป็นผู้หญิงเหนือที่สร้างขึ้น และตัวละครดังกล่าวจะมีภาพด้านลบ อีกทั้งถูกกล่าวหาว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดภาพลักษณ์ด้านลบกับผู้หญิงเหนือในด้านความใจง่าย จนพัฒนาเป็นภาพลักษณ์ผู้หญิงขายบริการทางเพศ

“พวกนี้ทำให้เกียรติของผู้หญิงทางเหนือมัวหมองไปหมด ผมเคยรู้จักกับบางคนที่มาจากบ้านนอกแล้วตะเกียกตะกายเข้ามาอยู่ในเมืองก่อน แล้วก็ถูกลงมาเป็นสินค้าทางนี้ เปลี่ยนชื่อเปลี่ยนเสียง เสียให้ไผ่เพราะ พวกนี้น่าสงสารที่เกิดมายากจน การศึกษาแค่ ป.๔ แล้วไม่มีทางเรียนต่อ สติปัญญาก็น้อย ในที่สุดก็ถูกความทะเยอทะยานในทางที่ผิด ๆ ชักจูงให้เสียคนไป คนทางนี้ไม่รู้ก็เลยเข้าใจว่าผู้หญิงทางเหนือ เป็นอย่างนี้ทั้งหมด ไม่ได้ดีกว่าที่เขาดีก็มีมาก”

(สื่องหล้า: 335)

นวนิยายเรื่องแดนมธุรศ มีการกล่าวเปรียบเทียบระหว่างผู้หญิงที่รักท้องถิ่น กับผู้หญิงที่เข้ามาสัมพันธ์กับส่วนกลาง โดยสร้างภาพด้านลบให้กับผู้หญิงที่เข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ ลักษณะดังกล่าวสะท้อนผ่านกึ่งแก้ว “อินายกึ่งแก้วเท่ากับเป็นมิ่งขวัญของทุ่งศรีงามเธอมีค่ายิ่งกว่าสองคนที่ไปหลงไหลเมืองกอกเสียดีก ” (แดนมธุรศ: 379) ผู้หญิงเหนือที่เข้ากรุงเทพฯ จะถูกสร้างให้มีจุดจบที่น่าสมเพช เพื่อจะแสดงถึงโทษอันร้ายแรงของการเข้าสู่กรุงเทพฯ โดยปฏิเสธความเจริญก้าวหน้าอย่างชัดเจน เช่นเดียวกับแหวดาว และนิภาที่ต้องประสบกับจุดจบอันเลวร้าย “กึ่งแก้วผู้มาจากดินแดนแห่งความสงบร่มเย็น ผู้ไม่เคยคิด และปรารถนาในสิ่งที่ น้ำภา และแหวดาวพยายามดิ้นรนเสาะแสวงงจะต้องประสบกับความสูญเสียไปตามๆ กัน” (แดนมธุรศ: 528)

เช่นเดียวกับดาวเรื่องที่หลงเชื่อผู้ชายกรุงเทพฯ จนมีความสัมพันธ์จนเกินงามจนตั้งครรภ์โดยไม่พึงประสงค์ ฝ่ายชายไม่รับผิดชอบ ท้ามกลางความบีบคั้นทำให้ดาวเรื่องต้องตัดสินใจทำแท้ง และพบกับจุดจบอันน่าสมเพช “ข่าวการตายของดาวเรื่องขณะให้หมอทำการ “รีดลูก” ในคลินิกแห่งหนึ่ง โดยพาดหัวข่าวว่า นักเรียนเสริมสวยจากแดนดอกเอื้อง เสียชีวิตบนเตียงผ่าตัดขณะที่ให้หมอกำจัดมารหัวชน” (แดนมธุรศ: 479)

แก้วมาลี ตัวละครจากเรื่องสอ่งหล้าที่หนีเข้ากรุงเทพฯ หวังความก้าวหน้าในชีวิตโดยอาศัยความงามเป็นใบเบิกทาง ซึ่งตรงกับความต้องการของผู้หญิงเหนือส่วนใหญ่ในยุคนั้น แก้วมาลีถูกสร้างให้มีจุดจบของชีวิตด้วยความตายอย่างไร้ค่า

ภาสกรก็อ่านพาดหัวข่าวตัวโป๊ที่ว่า “ดาราสาวจากเวียงเหนือถูกแทงดับ” และหัวรองถัดมาว่า “เนื่องจากพิษรักแรงหึงของเมียสาวผู้อำนวยความสะดวกสร้างภาพยนตร์มีชื่อ” (...) เรื่องการตายของแก้วมาลีจึงผ่านความสนใจในช่วงระยะเวลาอันสั้น ทุกคนได้ใช้เวลาแก้ความเศร้าเสียใจสำหรับความตายของหล่อนเพียงไม่ถึงครึ่งชั่วโมงด้วยซ้ำ

(สอ่งหล้า: 593)

อ.ไชยวรศิลป์สร้างภาพลักษณ์ด้านลบให้ผู้หญิงเหนือที่มีความสัมพันธ์กับส่วนกลาง หมายถึงผู้หญิงที่ยอมรับความเจริญของกรุงเทพฯ และเดินทางไปอยู่ในกรุงเทพฯ ตัวละครผู้หญิงเหนือจะถูกสร้างความเป็นอื่น ไม่ได้รับการยอมรับ รวมไปถึงการประจบผลอันเลวร้าย ได้รับการต่อต้านจากชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ ได้รับการดูถูกจากคนในท้องถิ่น และครอบครัวยึดมองว่าเป็นผู้หญิงที่ไม่มีความคิด ละทิ้งถิ่นฐาน อีกทั้งถูกกล่าวหาว่าเป็นสาเหตุทำให้เกิดภาพลักษณ์ด้านลบกับผู้หญิงเหนือในด้านความใจง่าย ตัวละครผู้หญิงเหนือที่เข้ามาทำงานและหลงใหลในความเจริญของกรุงเทพฯ และดูถูกท้องถิ่น ตัวละครดังกล่าวจะถูกสร้างให้มีจุดจบที่น่าสมเพช นอกจากนี้ อ.ไชยวรศิลป์ ได้สร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือเปรียบเทียบกับระหว่างผู้หญิงที่รักท้องถิ่น กับผู้หญิงที่เข้ามาสัมพันธ์กับส่วนกลาง โดยสร้างภาพด้านลบให้กับผู้หญิงที่ยอมรับความเจริญจากส่วนกลาง ให้เป็นผู้หญิงที่ฟุ้งเฟ้อ ต่างจากภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือที่นิยมความประหยัด และรักสันโดษ

4.1.3 การสร้างภาพลักษณ์ด้านลบให้แก่กรุงเทพฯ

การสร้างภาพลักษณ์ด้านลบให้แก่กรุงเทพฯ ถือว่าเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการตอบโต้ของ อ.ไชยวรศิลป์ เพื่อจะชี้ให้เห็นถึงความเสื่อมโทรมของกรุงเทพฯ ทั้งด้านกายภาพ และคุณธรรม ซึ่งลักษณะดังกล่าวมีผลที่จะชักนำผู้หญิงเหนือไปในทางเสื่อม การที่ผู้หญิงเหนือต้องประกอบอาชีพที่ไม่เหมาะสมนั้น เป็นเพราะสภาพแวดล้อม และคนกรุงเทพฯเอง ดังที่ อ. ไชยวรศิลป์ ได้กล่าวไว้ใน ประทีปเหนือธารพิงค์ ว่า

“เธอจะไปกรุงเทพฯ นะ ไปทำไม? กรุงเทพฯไม่ใช่เมืองสวรรค์ ตรงกันข้ามมันอาจเป็นนรก กรุงเทพฯ ไม่มีใครสนใจคนที่กำลังจะอดตาย และไร้ที่พึ่ง คนในกรุงเทพฯ เองบางพวกต้อง

ลอยเรืออยู่ตั้งแต่เกิดจนตาย ที่ดินในกรุงเทพฯ ไม่มีช่องว่าง แม้ริมชายคลอง คนใน กรุงเทพฯ เหมือนมดเหมือนปลวก เธอจะไปทำอะไร”

(ประทีปเหนือธารพิงค์ : 1)

อ.ไชยวรศิลป์ ได้กล่าวถึงสาเหตุที่ผู้หญิงต้องการที่จะเข้าไปอยู่กรุงเทพฯ เพราะหวังว่า จะได้แต่งงานสวย สามารถใช้ความสาวและความสวย เป็นบันไดไปสู่ความก้าวหน้าในชีวิต

“เมืองกอกก็คือนางกอก หรือกรุงเทพมหานครที่ สาวๆ ทั่วประเทศใฝ่ฝันที่จะเข้าไปชม ไม่ว่าจะด้วยวิธีใด ในสมองของพวกเจ้าหล่อน กรุงเทพฯ คือเมืองสวรรค์ และที่ซึ่งจะบันดาล ความสำเร็จทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นเงินทอง เสื้อผ้าอาภรณ์ และหนทางอันจะก้าวไปสู่โชค ลาภมหาศาล”

(ประทีปเหนือธารพิงค์: 8)

นอกจากนี้ อ.ไชยวรศิลป์ได้เลือกเสนอภาพลักษณ์ด้านตรงข้ามกับภาพของกรุงเทพฯ ให้กับท้องถิ่น โดยมีการเปรียบเทียบระหว่างท้องถิ่นกับส่วนกลาง “ทางเหนือคืออยู่อย่าง ที่ถึงยากจน อย่างไม่รู้ เขาก็ไม่ต้องเบียดกันอยู่ ไม่ต้องแย่งกันหายใจ อย่างจนที่สุดก็ไปขออาศัยปลูกกระท่อมเล็กๆ อยู่ในเขตที่ดินของคนอื่น ไม่มีการไล่ที่ ไม่ต้องเสียค่าหน้าดิน และไม่ต้องเสียค่าเช่าด้วย” (คำควร เมือง: 510) นวนิยายเรื่องจากฟากฟ้า ที่พยายามเสนอภาพลักษณ์ด้านลบให้แก่กรุงเทพฯ สะท้อน ผ่านความคิดของทิพย์สุดา “ทิพย์สุดาใช้สายตาจับภาพข้างถนน ผู้คน รถราที่เล่นซวักไขว่ แลดูล้น หลาม จนน่าคิดว่าจะต้องแย่งชิงกันตั้งแต่การกิน การนอน ตลอดจนการอาศัยยวดยานต่าง ๆ ชีวิตใน พระนครหลวงของเมืองไทยช่างคับแคบ และอัดแอจนรู้สึกว่าการโลกนี้แคบเล็กไม่พออยู่” (จากฟากฟ้า: 378)

ข้อความดังกล่าวแสดงถึงเมืองหลวงที่มีแต่ความแออัด และการเอารัดเอาเปรียบ นอกจากนี้นวนิยายของ อ.ไชยวรศิลป์ ยังกล่าวถึงความเสื่อมโทรมด้านศีลธรรมของคนกรุงเทพฯ ในด้านต่าง ๆ ที่ขัดแย้งกับศาสนสถาน และสถานศึกษาที่สำคัญ ที่บ่งบอกและแสดงออกถึงความ เจริญ แต่ผู้คนมิได้มีความเจริญด้านจิตใจตามสิ่งก่อสร้าง“กรุงเทพฯ ไม่ใช่สวรรค์ แม้จะมีวัดพระ แก้ว มีมหาวิทยาลัย และมีสภาพวัฒนธรรม แต่กรุงเทพฯ ก็มีคูคดราวง ช่องค้ำกามารมณ์ สุสาน พรหมจรรย์ของผู้หญิงนับไม่ถ้วน มีการฆ่าตัวตาย และอบายมุขรื้อเย่แปด หญิงสาวอย่างเธอ คือ เหลืออันโอชะของพวกบ้ากาม” (ประทีปเหนือธารพิงค์: 11)

สุริวงค์ ณ เวียงแก้ว ตัวละครจากนวนิยายเรื่องร่วมแผ่นดิน ที่เสนอภาพลักษณ์ด้านลบให้กับกรุงเทพฯ ดังข้อความที่ว่า “อีกครั้งหนึ่งที่ สุริวงค์ ณ เวียงแก้ว ได้เดินทางเข้ามาสู่กรุงเทพฯ พระมหานคร นครหลวงที่รุ่งโรจน์ด้วยแสงสีของอารยธรรม และวัฒนธรรม แต่มีดมัวไปด้วยอภุศลมูลและอุปกิเลส นับไม่ถ้วน” (ร่วมแผ่นดิน: 232)

นอกจากความเสื่อมโทรมด้านต่าง ๆ แล้ว เงินยังเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถบันดาลทุกสิ่งทุกอย่างแม้แต่มิตรภาพ ต่างจากชนบท แม้จะไม่เจริญด้านวัตถุ แต่คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขและเงินไม่ได้เป็นปัจจัยหลักในการดำรงชีวิต อ.ไพยวรรคศิลป์เลือกเสนอภาพทั้งสองให้ผู้อ่านเปรียบเทียบและให้เชื่อตามตัวบทที่น่าเสนอ ดังนี้

“ดวงเห็นจะไม่ขอมายู่เป็นอันขาด นี่หรือจะที่เขาว่ากันว่าเป็นเมืองสวรรค์ ? ไม่น่าจะเป็นไปได้ ในเมื่อทุกสิ่งทุกอย่างต้องแลกเปลี่ยนกันด้วยเงินแล้ว ก็สู้ทุ่งศรีงามของดวงไม่ได้ (...) ที่นั่นเขาไม่ค่อยจะพูดถึงจำนวนเงินกันมากมายนี่จะ(...) ในพระนครนี้แหละ ถ้าไม่มีเงินเสียตัวเดียว เราจะต้องอดตาย นอกจากอดตายแล้วเรายังขาดแม้กระทั่งเพื่อนสักคนก็แทบจะหาไม่ได้ แต่ถ้าเรามีเงิน(...) โอ! หลานเอ๊ย ความสุขสมหวังทั้งสิ้นมันก็มาอยู่ในกำมือของเรา” (แดนมธุรส: 24)

นวนิยายเรื่องแดนมธุรสยังกล่าวถึงความสัมพันธ์ของคนกรุงเทพฯ ที่เป็นไปอย่างฉาบฉวยและทุกคนพร้อมที่จะใส่หน้ากากเข้าหากันอยู่เสมอ “สิ่งที่หลานสาวทั้งสองไม่มีทางสู้ได้คือความเจนจัดในวงสังคม การพูดจาปราศรัยตลอดจนการวางตัวให้ดูเด่นและสามารถแสดงละครได้อย่างสนิทสนม พุดง่าย ๆ คือการสวมหน้ากากเข้าหากันนั่นเอง” (แดนมธุรส: 216)

การสร้างภาพลักษณ์ด้านลบให้แก่กรุงเทพฯ เป็นการตอบโต้ของ อ.ไพยวรรคศิลป์ เพื่อจะชี้ให้เห็นถึงความเสื่อมโทรมของกรุงเทพฯ ทั้งด้านกายภาพ และคุณธรรม ที่มีผลที่จะชักนำผู้หญิงหนีไปในทางเสื่อม สาเหตุที่ผู้หญิงพยายามที่จะเข้ามาอยู่กรุงเทพฯ เพราะหวังว่าจะได้แต่งตัวสวย สามารถใช้ความสาวและความสวย เป็นบันไดไปสู่ความก้าวหน้าในชีวิต ภาพลักษณ์ของกรุงเทพฯ ที่ถูกนำเสนอ เป็นภาพของเมืองหลวงที่มีแต่ความแออัด และการเอารัดเอาเปรียบ นอกจากนี้นวนิยายเรื่องดังกล่าวยังกล่าวถึงความเสื่อมโทรมด้านศีลธรรม ขัดแย้งกับศาสนสถานและสถานศึกษาที่สำคัญของประเทศ ความสัมพันธ์ของคนกรุงเทพฯ ก็เป็นไปอย่างฉาบฉวยและทุกคนพร้อมที่จะใส่หน้ากากเข้าหากันอยู่เสมอ นอกจากนี้ยังกล่าวถึง “เงิน” ที่คนกรุงเทพฯ ถือเป็นปัจจัยสำคัญ ต่างจากชนบท แม้จะไม่เจริญด้านวัตถุ แต่คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข อ.ไพยวรรคศิลป์เลือกเสนอภาพทั้งสองให้ผู้อ่านเปรียบเทียบ และคล้อยตามสารที่กำลังเสนอผ่านตัวบท

การสร้างความเป็นอื่น เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ อ.ไชยวรศิลป์ใช้โต้ตอบกับส่วนกลาง การสร้างความเป็นอื่นนี้เป็นการนิยามความรู้ชุดใหม่ขึ้นมาเพื่อจะครอบงำความรู้ชุดเดิม คือ ภาพลักษณ์ด้านลบของผู้หญิงเหนือที่ถูกสร้างขึ้นจากกรุงเทพฯ อ.ไชยวรศิลป์จึงใช้วรรณกรรมเป็น เครื่องมือในการสร้างภาพลักษณ์ด้านลบให้กับผู้หญิงกรุงเทพฯ เพื่อเป็นการต่อรองอำนาจในการ นิยามความหมายให้กับภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือ อ.ไชยวรศิลป์ ได้สร้างภาพลักษณ์ความใจง่าย ให้กับผู้หญิงภาคกลาง ให้ผู้หญิงภาคกลางมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม รวมถึงวางตัวไม่เหมาะสมต่อเพศ ตรงข้าม ตัวละครผู้หญิงภาคกลางจึงมีเล่ห์เหลี่ยมมรรยา นิยมการวางแผนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ในทางที่มีขอบ โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ได้มาซึ่งคู่ครอง ทรัพย์สมบัติ หรือแม้แต่ความรัก รวมถึง การใช้ไสยศาสตร์ การแสร้งไม่จริงใจ เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ ตัวละครผู้หญิงภาคกลางมีทัศนคติในการดำรงชีวิตที่นิยมการชิงดีชิงเด่น ความสัมพันธ์กับคนรอบข้างเป็นไปเพื่อการแสวงหา ผลประโยชน์เพื่อสนองความต้องการของตน อีกทั้งเป็นผู้ไม่รู้จักการสงวนคำพูด ใช้อารมณ์มากกว่า เหตุผล นิยมการดูหมิ่นดูแคลน สะท้อนภาพลักษณ์ของผู้หญิงปากráย พร้อมทั้งจะขยายคำพูดให้เกิน ความจริง นิยมใช้ถ้อยคำอันหยาบคายเจ้าโทสะ มุ่งแต่จะเอาชนะฝ่ายตรงข้ามโดยไม่สนใจเหตุผล นิยมวัตถุนิยม เพื่อ การสร้างภาพลักษณ์ด้านลบให้กับผู้หญิงกรุงเทพฯ ควบคู่กับการสร้างภาพลักษณ์ ด้านบวกของผู้หญิงเหนือคือ กลวิธีการเปรียบเทียบเพื่อให้ผู้อ่านตัดสินใจและเลือกที่จะเชื่อ ภาพลักษณ์ที่น่าเสนอผ่านตัวบท

ผู้หญิงเหนือที่มีความสัมพันธ์กับส่วนกลาง จะไม่ได้รับการยอมรับ รวมไปถึงประสบ ผลอันเลวร้าย ได้รับการต่อต้านจากชุมชน ได้รับการดูถูกจากคนในท้องถิ่น และครอบครัวของตัวเอง โดยมองว่าเป็นผู้หญิงที่ไม่มีความคิด ละทิ้งถิ่นฐาน อีกทั้ง ถูกกล่าวหาว่าเป็นสาเหตุทำให้เกิด ภาพลักษณ์ด้านลบให้กับผู้หญิงเหนือในด้านความใจง่าย ตัวละครผู้หญิงเหนือที่เข้ามาทำงานและ หลงใหลในความเจริญของกรุงเทพฯ จะถูกสร้างให้มีจุดจบที่น่าสมเพช การสร้างภาพลักษณ์ด้านลบ ให้แก่กรุงเทพฯ ก็เพื่อจะชี้ให้เห็นถึงความเสื่อมโทรมของกรุงเทพฯ ที่มีผลที่จะชักนำผู้หญิงเหนือ ไปในทางเสื่อม ภาพลักษณ์ของกรุงเทพฯ ที่ถูกนำเสนอ เป็นภาพของเมืองหลวงที่มีแต่ความแออัด และการเอารัดเอาเปรียบ มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างฉาบฉวย พร้อมทั้งจะสวมหน้ากากเข้าหากัน

การสร้างความเป็นอื่นให้กับส่วนกลาง ที่สะท้อนผ่านนวนิยายของ อ.ไชยวรศิลป์ ดังที่ ได้กล่าวไว้ข้างต้น เป็นวาทกรรม เนื่องจากเรื่องเดียวกันสามารถมีวาทกรรมหลายชุดที่เกี่ยวข้องและ วาทกรรมแต่ละชุดก็มีความขัดแย้ง หรือปฏิเสธ “ความจริง” ของวาทกรรมอีกชุดหนึ่ง ดังนั้นการ สร้างภาพลักษณ์ด้านลบให้กับส่วนกลาง คือการนิยามอัตลักษณ์ใหม่ให้กับส่วนกลาง เพื่อตอบโต้ อัตลักษณ์ด้านลบของผู้หญิงเหนือ ที่ส่วนกลางสร้างขึ้นและมีผลอย่างมากต่อความรู้สึกและทัศนคติ

ในด้านลบของคนในสังคมต่อผู้หญิงเหนือ การกระทำดังกล่าวเพื่อเป็นการต่อรองอำนาจในการนิยามความหมายให้กับภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือโดยคนท้องถิ่นผ่านการใช้ภาษาในนวนิยาย

4.2 การตอบโต้การดูถูกผู้หญิงเหนือ

จากการศึกษา พบว่านวนิยายของ อ. ไชยวรศิลป์ มีการตอบโต้ภาพลักษณ์ด้านลบที่ส่วนกลางสร้างขึ้น 5 ประการ ดังนี้

- 4.2.1 การตอบโต้ภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือใจง่าย
- 4.2.2 การตอบโต้ภาพลักษณ์โสเภณี
- 4.2.3 การตอบโต้วาทกรรม “อีลาว”
- 4.2.4 การตอบโต้วรรณกรรมภาคกลางที่สร้างภาพลักษณ์ด้านลบให้ผู้หญิงเหนือ
- 4.2.5 การสร้างภาพลักษณ์ด้านลบให้กับผู้ชายภาคกลาง

4.2.1 การตอบโต้ภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือใจง่าย

นวนิยายของ อ. ไชยวรศิลป์ มีการกล่าวถึงประเด็นดังกล่าว 2 ประการคือ ภาพที่สร้างขึ้นจากส่วนกลาง และการตอบโต้โดยการแสดงออกทางภาษาที่ปรากฏผ่านนวนิยาย จากการศึกษพบว่าคนภาคอื่นมักมองผู้หญิงเหนือว่าใจง่าย จนกลายเป็นภาพลักษณ์และตัวตนถาวรของผู้หญิงเหนือ

“เปล่าเลย คุณยังเป็นลาวในความรู้สึกของชาวเมืองหลวง และแม้แต่ชาวเมืองตรีเมืองไทเองรอบพระนคร เขาคิดหรือว่า คุณเป็นคนไทย แม้พวกพ้องของคุณจะเก่งกล้าสามารถไม่มีวันเสียละที่พวกเขาจะยกย่องให้เกียรติ ดินแดนเคยได้ยินเสมอ เรื่องผู้หญิงเหนือใจง่ายและราคาถูก

(ร่วมแผ่นดิน: 458)

นี่ก็เคยเป็นนวนิยายอีกเรื่องหนึ่งที่มีการตอบโต้การสร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือที่มองว่าผู้หญิงเหนือใจง่าย อีกทั้งไม่มีคุณค่า สามารถซื้อได้ในราคาที่แสนถูก “แต่ข้าไม่ชอบหื้ออ้อสมมันคบกับคนเมืองกอก พวกเขาดูแควนหมูเฮามาเมินแล้ว เขาว่าสาวเหนือใจง่าย ราคาถูกกว่าผ้าพันแข้งหรือรองเท้าทหารเสียอีก” (นี่ก็เคย: 47) ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับ กิ่งแก้ว ตัวละครจากเรื่องแดนมธุรต ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อตอบโต้กับภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือใจง่าย คนกรุงเทพฯ มองว่าผู้หญิงเหนือเป็นสินค้าที่ราคาถูกกว่า ผ้าพันแข้งทหารยามสงคราม “ใครว่าผู้หญิงชนบททางเหนือใจง่าย

ราคาถูกกว่าผ้าพันแข้งทหารยามสงคราม ใครคนนั้นไม่เคยรู้จักคนที่ช็อกกิ้งแก้ว” (แดนมุรธ: 365-366) การปฏิเสธภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือใจง่าย ด้วยการสร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือที่รักนวลสงวนตัวขึ้นตอบโต้ สะท้อนผ่านรูปร่างตัวละครจากนวนิยายเรื่องดาวประจำใจ กล่าวถึงประเด็นความใจง่ายของผู้หญิงเหนือว่า “รุ่งไม่ชอบให้ใครคิดดั่งนั้นเลย ดูไม่เป็นมงคลสำหรับผู้หญิงชาวเหนือ คล้ายกับผู้หญิงภาคเหนือละ เจ้าชูใจง่าย เห็นผู้ชายทางใต้ก็รีบตะครุบ จนขึ้นชื่อลือชา” (ดาวประจำใจ: 39)

ศศิธร ตัวละครผู้หญิงเหนือจากเรื่องสองหล้า กล่าวถึงภาพลักษณ์ความใจง่ายของผู้หญิงเหนือที่ถูกสร้างขึ้นจากส่วนกลางผ่านวรรณกรรม อีกส่วนหนึ่งสร้างผ่านนายทุนจีนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับการขยายตัวของการท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ จนก่อให้เกิดความหวาดระแวงของคนทั้งสองกลุ่มชาติพันธุ์

“อย่าลืมเสียสิจ๊ะว่าในประวัติศาสตร์ชีวิตหญิงสาวชาวลานนาเรานั้นมันทับถมไว้ด้วยความดูหมิ่นถิ่นแคลนของคนนอกลานนา เมื่อหญิงสาวผู้โง่เขลาของเราไปเดินทางผิด เขาก็เลยเหมาเอาว่าหญิงเหนือมันใจง่าย เขาไม่เคยโทษผู้ชายที่พกเอาความสับปลับขึ้นมาขายในราคาถูกแสนถูก แล้วอย่างนี้จะให้พี่ผูกมิตรกับพวกที่เกิดแถวริมฝั่งเจ้าพระยาได้อย่างไร” (สองหล้า: 182)

ข้อความดังกล่าวมีการตอบโต้ และสร้างภาพลักษณ์ด้านลบให้กับผู้ชายภาคกลาง นอกจากนี้ นวนิยายเรื่องริมฝั่งแม่ระมิงค์ ยังสะท้อนแนวคิดของคนกรุงเทพฯ ที่มีต่อผู้หญิงเหนือผ่านคำพูดของนางช้อย แม่บ้านชาวกรุงเทพฯ ที่ถามนุช ว่า

“สวยด้วยไซ้ไหมคะคุณ” นางช้อยชักอย่างดีใจอยากรู้
“อั้นเคยได้ยินคนที่เขาไปเป็นทหาร ไปอยู่ทางเหนือมาบอกว่า ผู้หญิงลาวสวย แล้วใจง่าย ด้วยเวลาต้องการไปเป็นลูกเมีย ก็เสียเงินนิด ๆ หน่อย ๆ เท่านั้นจริงหรือคะ?” (ริมฝั่งแม่ระมิงค์: 174)

ข้อความข้างต้นสะท้อนภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือใจง่าย ราคาถูก สามารถซื้อหาได้ราวกับสินค้า ภาพลักษณ์ดังกล่าวฝังอยู่ในความคิดของคนในสังคมจนกลายเป็นตัวตนถาวรของผู้หญิงเหนือ รูปร่างตัวละครจากเรื่องดาวประจำใจ ได้กล่าวถึงประเด็นดังกล่าว และเธอพยายามแก้ไขภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือ

หล่อนจะไม่ยอมให้เกียรติของสตรีชาวภาคเดียวกับ “แม่” ต้องชอกช้าเพราะความอ่อนแอ – เพราะความเขลา – และเพราะความเชื่ออย่างไม่ลืมหูลืมตา(...)รุ่งริว ที่จะต้องกอบกู้เกียรติของ “ลูกชาวเหนือ” ไว้จาก “ความเป็นคนใจง่าย” ในทัศนะของคนนอกลานนาทั้งหลาย

(ดาวประจําใจ : 223)

ข้อความข้างต้นเป็นการสะท้อนภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือในสายตาของคนทั่วไป ที่มองผู้หญิงเหนือว่าใจง่ายซึ่งมีรากฐานมาจากวรรณกรรมที่ผลิตขึ้นจากส่วนกลาง และอ.ไชยวรศิลป์ ได้ตอบได้ว่า ผู้หญิงเหนือไม่ได้ใจง่าย ขาดด้านลบ ด้านเลื่อมเสียของผู้หญิงภาคกลางก็ปรากฏตามหน้าหนังสือพิมพ์เช่นกัน แต่มิได้มีการกล่าวถึงในสังคม หากมุ่งประเด็นที่ผู้หญิงเหนือ ภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือที่ว่าใจง่ายนั้น แท้จริงมาจากความไว้ใจ ไม่มีเล่ห์เหลี่ยมต่อผู้ใดจึงเป็นเหตุให้ผู้ชายภาคกลางหลอกลวง และชักนำผู้หญิงเหนือไปในทางที่ไม่เหมาะสม “คนทางเหนือมักเป็นคนซื่อ และบางทีก็กลายเป็นเช่ไปเลย ก็เพราะว่าคนเมืองเราไม่ค่อยมีใครใช้วิธีสกปรก หรือโกหกตอแหล ขอประจานโทษที่เสียๆ ไป ก็เพราะถูกหลอกให้หลงเชื่อโดยมาก” (แดนมธุรส: 62)

นอกจากนี้ อ.ไชยวรศิลป์เลือกที่จะนิยามความใจง่ายของผู้หญิงเหนือใหม่ ว่ามีสาเหตุมาจากวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่มีความสุภาพอ่อนโยน จนทำให้คนภาคอื่นมองว่า อหังการอันดีงามของผู้หญิงเหนือที่มีต่อผู้ชายต่างภาคนั้น เป็นความพยายามที่จะทอดสะพาน

“เขาว่าผู้หญิงทางโน้นใจง่าย จริงหรือเปล่า?”

“แหม! ถามคลุมๆ มายังงี้ก็ตอบยาก เพราะไม่ว่าเมืองไหน มันก็มีทั้งคนดีคนเลว พุดง่าย ๆ มันก็มีหลายชั้นกันหละ บางคนที่เขาไว้ตัวมันก็ยากแม้แต่จะทำความรู้จัก แต่ถ้าดอกไม้มิริมทาง มันก็เหมือน ๆ กันไม่ว่าภาคไหน มันไม่ยุติธรรมถ้าเราจะว่าไปคลุม ๆ ไปทั้งหมด แต่เท่าที่ผมเห็น พวกเขาเป็นคนซื่อโดยมาก อ่อนโยนและอ่อนหวานกับคนต่างถิ่นเสมอ มันเป็นวัฒนธรรมของเขามาอย่างนั้น”

(เทพธิดาดิน: 52 – 53)

อ.ไชยวรศิลป์ยังเลือกสร้างความเสมอภาคให้แก่ผู้หญิงภาคกลางและภาคเหนือด้วย เห็นว่าผู้หญิงทั้งสองภาค ต่างถูกกระทำจากฝ่ายชายเช่นเดียวกัน แต่เหตุใดข่าวในลักษณะเดียวกันที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงภาคกลาง จึงไม่ได้รับความนิยมนเท่ากับผู้หญิงเหนือ

“คนที่เขาพูด เขาอาจไปพบเห็นอย่างนั้นจริง เลยเหมาว่าเป็นอย่างนั้นไปหมดทุกคนก็ได้ แล้วก็คนทั้งภาคมันก็ต้องมีทั้งดีเลวเหมือนคนทางเราเหมือนกัน มีหรือที่ว่ามีใครใจง่าย ? ฉันเห็นข่าวในหนังสือพิมพ์บ่อยที่สุดเรื่องผู้หญิงชาวภาคกลางเราเนี่ยแหละที่ ถูกหลอกหลวง ถูกพาไปขายขึ้นโรงแรม มันเรื่องของความใจง่ายเช่นเดียวกัน ไม่ใช่มีแต่เมืองเหนือ”

(ริมฝั่งแม่ระมิงค์: 175)

อ.ไชยวรศิลป์ ตอบโต้ภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือใจง่ายโดยแสดงออกผ่านนวนิยาย เพราะเห็นว่าคนภาคอื่นมักมองผู้หญิงเหนือว่าใจง่าย อีกทั้งไม่มีคุณค่า สามารถซื้อได้ในราคาถูก จนกลายเป็นภาพลักษณ์ และตัวตนถาวรของผู้หญิงเหนือ การปฏิเสธภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือใจง่าย ด้วยการสร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือที่รักนวลสงวนตัว ภาพลักษณ์ความใจง่ายของผู้หญิงเหนือ ส่วนหนึ่งถูกสร้างขึ้นจากส่วนกลางผ่านทางวรรณกรรม อีกส่วนหนึ่งสร้างผ่านนายทุนจีนท้องถิ่นที่ ขานรับการขยายตัวของการท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติจนก่อให้เกิดความ หวาดระแวงของคนทั้งสองกลุ่มชาติพันธุ์ อ.ไชยวรศิลป์ พยายามชี้ให้ผู้อ่านเข้าใจว่าภาพลักษณ์ ผู้หญิงเหนือที่ว่าใจง่ายนั้น แท้จริงมาจากความไวใจ ไม่มีเล่ห์เหลี่ยมต่อผู้ใด เป็นเหตุให้ผู้ชายภาค กลางหลอกหลวง และชักนำผู้หญิงเหนือไปในทางที่ไม่เหมาะสม สอดคล้องกับวัฒนธรรมของ ภาคเหนือที่สุภาพอ่อนโยน จนทำให้คนภาคอื่นมองว่า อหังการอันดีงามของผู้หญิงเหนือที่มีต่อ ผู้ชายต่างภาคนั้น เป็นความพยายามที่จะทอดสะพานให้ฝ่ายชาย ซึ่งเป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน

4.2.2 การตอบโต้ภาพลักษณ์โสเภณี

นวนิยายของ อ.ไชยวรศิลป์ มีการกล่าวถึงภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือที่พัฒนาจาก ภาพลักษณ์ผู้หญิงใจง่าย จนกลายเป็นภาพลักษณ์ของโสเภณี 2 ประการคือ ภาพที่สร้างขึ้นจาก ส่วนกลาง และการตอบโต้ภาพลักษณ์ดังกล่าว คนกรุงเทพฯ มักมองผู้หญิงเหนือที่เข้ามาอยู่ใน กรุงเทพฯ ว่ามาขายบริการทางเพศ ทั้งที่มีหลายสาเหตุที่ทำให้ผู้หญิงเหนือเข้าสู่เมืองหลวง เช่น เพื่อ การศึกษา ดังเช่นสอ่งหล้าและไพรวัน เป็นต้น แต่ภาพลักษณ์ที่สะท้อนออกมาล้วนแต่เป็นภาพของ ผู้หญิงขายบริการทางเพศ “ระวังให้ดินะสร้อย อ้ายไม่ยอมมองใครในแง่ร้าย แต่เท่าที่รู้ สาวเมือง ของเราต้องกลายเป็นสินค้าตลอดมาทุกปี อย่าให้เขาเข้าใจว่าเราเป็นดอกไม้ริมทางก็แล้วกัน” (มนต์ ขอยังไม่สิ้น : 23) ภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือที่ถูกสร้างขึ้นให้เป็นผู้หญิงขายบริการทางเพศนั้น มิใช่ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นลอย ๆ แต่มีสาเหตุมาจากภาพลักษณ์ของความใจง่ายของผู้หญิงเหนือดังที่กล่าวไว้ ข้างต้น ตลอดจนการพัฒนาประเทศที่ความเจริญด้านต่าง ๆ กระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพฯ เท่านั้น ดังนั้น ผู้หญิงเหนือจึงต้องเข้าสู่กรุงเทพฯ ด้วยเหตุผลที่หลากหลายประการ สิ่งที่เกิดขึ้นคือ ตัวละคร

ผู้หญิงเหนือ มักได้รับการเหยียดหยามจากคนกรุงเทพฯ เนื่องจากภาพลักษณ์ด้านลบที่ถูกสร้างขึ้น “เพราะเท่าที่รู้คนกรุงเทพฯ มักมองคนนอกกรุงเทพฯ เหยียดหยาม สร้อยถึงจะเกิดบ้านนอกแต่เข้าไปอยู่ใน เวียงหลายปี พี่ๆ ที่โรงเรียนก็เคยบอกว่าคนอื่นเขามองผู้หญิงเหนืออย่างไร” (มนต์ช้อยยังไม่สิ้น: 24) ข้อความดังกล่าวสะท้อนภาพลักษณ์ด้านลบของผู้หญิงเหนือผ่านทัศนคติของผู้ชายภาคกลาง ที่ถูกรอบำจากแนวคิดที่สร้างภาพลักษณ์ด้านลบให้กับผู้หญิงเหนือ ซึ่งขัดแย้งกับความคิดของคนท้องถิ่น ดังข้อความที่ว่า “ครูที่มาจากภาคกลางบอกผมว่า ในกรุงเทพฯ เต็มไปด้วยผู้หญิงที่ไปหากิน จากทางเหนือ มันจริงหรือครับ ? พี่แก้ว ผมว่าคงไม่จริงเพราะดูผู้หญิงบ้านเราไม่มีใครนิยมอาชีพอัน น่าบัดสีเช่นนี้เลย ” (แดนมธุรส: 45)

ภาพลักษณ์โสเภณี เป็นภาพลักษณ์ที่ครอบงำสังคม ส่วนหนึ่งเกิดจากการพาดข่าว หนังสือพิมพ์ ทำให้คนในสังคมสนใจ ประกอบกับภาพลักษณ์ด้านความงามตามธรรมชาติของผู้หญิงเหนือ ดังนั้นภาพลักษณ์ดังกล่าวจึงทำให้ผู้หญิงเหนือได้รับการดูหมิ่นจากคนต่างถิ่น

“พวกเราเคยรู้เรื่องผู้หญิงทางเหนือถูกหลอกเอาไปขายเป็นสินค้าอยู่เสมอ ครูที่โรงเรียนเก่าของผมเล่าว่า เดียวนี้พอเอ่ยถึงผู้หญิงทางเชียงใหม่ เขาพากันหัวเราะเยาะ บอกว่าไม่ต้องขึ้นมาถึงเชียงใหม่ ตามสถานอาบอบนวดหรือตามช่องผู้หญิงหากิน เยอะแยะไปหมด”

(ปีก้อย : 68)

ข้อความข้างต้นสะท้อนทัศนคติของคนในสังคมต่อผู้หญิงเหนือ ที่มีความสัมพันธ์กับภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือใจง่าย และลักษณะทางกายภาพของผู้หญิงเหนือที่คนในสังคมมักมีภาพลักษณ์ของผู้หญิงเหนือว่าเป็นผู้หญิงสวย จากสาเหตุสองประการดังกล่าวส่งผลให้เกิดภาพลักษณ์ของการเป็นโสเภณี ซึ่งนวนิยายของ อ. ไชยวรศิลป์ มิได้ปฏิเสธประเด็นดังกล่าว แต่หากพยายามอธิบายถึงสาเหตุที่จำเป็น ของผู้หญิงเหนือ

“เดี๋ยวนี้คนทางเหนือเราลี้ภัยกันลงไปอยู่ในกรุงเทพฯ มากขึ้น พี่เองไม่อยากได้ยินเลย ที่ว่าผู้หญิงหากินในกรุงเทพฯ เป็นสาวเหนือเสีย 75 % ฟังแล้วมันน่าเจ็บใจและเศร้าแค้น คนพวกนั้นหลายคนถูกหลอกเอาไปโดยไม่รู้ตัว แต่ที่สมัครใจไปเองต่างๆ ที่รู้จักไม่น้อย ส่วนมากยากจน พยายามดิ้นรนหารายได้ อยากจะทำงาน แต่ไม่มีงานให้ทำ ที่มีก็ให้ค่าแรงถูกเหลือเกิน วันละสองสามบาทมันพอกินที่ไหน”

(ปีก้อย: 11)

ข้อความดังกล่าวได้นิยามภาพลักษณ์โสเภณีของผู้หญิงเหนือที่ปฏิเสธความใจง่าย แต่อ้างถึงความจำเป็นทางเศรษฐกิจที่บีบคั้นทำให้ผู้หญิงเหนือต้อง “ล่องใต้” ทำให้ผู้อ่านทราบถึงความจำเป็นและเห็นใจมากกว่ามุ่งที่จะดูถูกแต่อย่างเดียว

“มีอะไรอีกไหมครับที่คุณดวงดาต้องการจะระบาย” “มีค่ะ อย่างเรื่องสาวเหนือตกไปเป็นเหยื่อโลภในในเมืองหลวง กระทั่งแผ่ขยายไปทั่วประเทศ มีใครนึกบ้างว่า เป็นปัญหาค่านิยมและเศรษฐกิจ แล้วก็เป็นปัญหาเรื่องเชื้อชาติ และการเหยียดหยาม ชันเบือจริง ๆ ที่ต้องอธิบายซ้ำซาก มันนานมาแล้วที่พวกเราพยายามต่อสู้เพื่อ ความเข้าใจถูก แต่ไม่ค่อยจะได้ผล”

(มนต์ซอยังไม่สิ้น: 44)

ข้อความดังกล่าว ได้บอกถึงภาพลักษณ์ด้านลบว่ามีปัจจัยมาจากเศรษฐกิจ การพัฒนาที่แตกต่างกันระหว่างส่วนกลางและภูมิภาค ความแตกต่างดังกล่าวก่อให้เกิด การเหยียดหยามทางเชื้อชาติ นอกจากนี้ อ.ไชยวรศิลป์ยังตอบโต้ภาพลักษณ์ดังกล่าวโดยการชี้ให้เห็นว่า ผู้หญิงเหนือ ที่เป็นโสเภณีนั้นเป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้น ผู้หญิงเหนือที่มีความสามารถ และได้รับการศึกษาอย่างดีก็มีจำนวนมาก

“ทำไมพวกผู้ชายเขาเล่ากันว่า พวกทางเหนือไปเป็นผู้หญิงหาเงินกันเยอะ? ผมว่าของพรรคนี้มันก็มีกันทุกภาคแหละครับดิบบ้างเสียบ้าง จะเหมาว่าเป็นกันหมดก็ไม่ยุติธรรมผมเคยรู้จักผู้หญิงดี ๆ ทางนี้หลายคน มีการศึกษาดี วางตัวดี พุดจาสุภาพเรียบร้อย เขาปรารถนาเสมอว่า ทุกวันนี้อารยธรรมแผนใหม่หลังไหลเข้าท่วมท้องถิ่นของเขาอย่างน่าเสียดาย แต่มันก็ช่วยไม่ได้ ถ้าคุณพี่ได้คุยกับคนพวกนี้จะทำให้เข้าใจอะไรดีขึ้น”

(เทพธิดาหิน: 237)

ในการตอบโต้ภาพลักษณ์โสเภณี อ. ไชยวรศิลป์ ได้กล่าวถึงภาพลักษณ์โสเภณีที่ถูกสร้างขึ้น หรือพัฒนามาจากภาพลักษณ์ผู้หญิงใจง่าย ซึ่งมีใช้เป็นที่เกิดขึ้นลอย ๆ เพราะมีสาเหตุมาจากภาพลักษณ์ของความใจง่ายของผู้หญิงเหนือ และการพัฒนาประเทศที่ความเจริญด้านต่าง ๆ กระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพฯ ผู้หญิงเหนือจึงต้องเข้าสู่กรุงเทพฯ ด้วยเหตุผลที่หลากหลายประการ ภาพลักษณ์โสเภณี เป็นภาพลักษณ์ที่ครอบงำสังคม ส่วนหนึ่งเกิดจากการพาดข่าวหนังสือพิมพ์ ทำให้

คนในสังคมสนใจ ประกอบกับภาพลักษณ์ด้านความงามตามธรรมชาติของผู้หญิงเหนือ อ. ไชยวรศิลป์ มิได้ปฏิเสธประเด็นดังกล่าว แต่หากพยายามอธิบายถึงสาเหตุที่จำเป็นของผู้หญิงเหนือ โดยอ้างถึงความจำเป็นทางเศรษฐกิจที่บีบคั้น นอกจากนี้ อ.ไชยวรศิลป์ ยังตอบได้ด้วยโดยการชี้ให้เห็นว่า ผู้หญิงเหนือที่เป็นโสเภณีนั้นเป็นผู้หญิงส่วนน้อย ซึ่งผู้หญิงเหนือที่มีความสามารถด้านต่างๆยังมีเป็นจำนวนมาก แต่ไม่ได้รับการกล่าวถึง

4.2.3 การตอบโต้วาทกรรม “อีลาว”

เป็นเวลาอันยาวนานกว่าหนึ่งศตวรรษที่ภาพลักษณ์ของผู้หญิงเหนือถูกสร้างและ “นำเสนอ” ในด้านลบ และแฝงอคติ เช่น “ใจง่าย เกียจคร้าน รักสวຍรักงาม” ซึ่งกลายเป็นค่านิยมทางความงามต่อภาพลักษณ์ของผู้หญิงเหนือ ลักษณะดังกล่าวเป็นสิ่งที่มองผ่านสายตาของ คนกรุงเทพฯ และมักมองคนเหนือว่าเป็น “ลาว” ดังนั้นคนกรุงเทพฯ มักจะเรียกผู้หญิงเหนือว่า “อีลาว” ซึ่งถูกมองว่ามีฐานะต่ำกว่าผู้หญิงกรุงเทพฯ โดยมีรากฐานจากความเหนือกว่าทั้งการเมืองและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ภายใต้การแพร่ขยายของลัทธิจักรวรรดินิยมอย่างรุนแรง “สยาม” มีความพยายามอย่างยิ่งที่จะสร้างความเป็นเอกภาพของชาติ โดยดำเนินการทางนโยบายของรัฐอย่างเข้มข้น ส่งผลให้ล้านนาตกอยู่ภายใต้การปกครองของสยาม และเป็นส่วนหนึ่งของมณฑลเทศาภิบาลที่ต้องขึ้นตรงต่ออำนาจของกรุงเทพฯ ทำให้ชนชั้นสูงกรุงเทพฯ เกิดความรู้สึกว่าล้านนา และชาวล้านนาด้อยกว่า ความคิดดังกล่าวสืบทอดอยู่ในสำนึกของคนกรุงเทพฯ เรื่อยมา จากการศึกษาค้นคว้า นวนิยายของ อ.ไชยวรศิลป์ ได้มีการกล่าวถึง และโต้ตอบประเด็นดังกล่าว 2 ประการ ดังนี้

4.2.3.1 การตอบโต้วาทกรรม “อีลาว”

4.2.3.2 การใช้วาทกรรม “คนเมือง”

4.2.3.1 การตอบโต้วาทกรรม “อีลาว”

การเรียกผู้หญิงเหนือว่า “อีลาว” มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกรุงเทพฯ กับล้านนา และนัยยะถูกผู้หญิงเหนือ ที่สืบเนื่องจากวรรณกรรมต้นกรุงรัตน โกสินทร์ ตลอดจนการตั้งมณฑลลาวเฉียง รวมไปถึงวรรณกรรมอื่นๆ เรื่องจากส่วนกลางที่ตอกย้ำประเด็นดังกล่าว จากการศึกษาพบว่า อ.ไชยวรศิลป์ ได้สะท้อนการดูถูกผู้หญิงเหนือในลักษณะดังกล่าวจากนวนิยายเรื่องประทีปเหนือธารพิงค์ที่กล่าวถึงทัศนคติของคนกรุงเทพฯ ต่อประเด็นดังกล่าว “เพราะความพยายามที่ผิดทาง เธอจะไปเพิ่มจำนวนเมียเก็บที่กรุงเทพฯ เพิ่มจำนวนหญิงล้านนาที่ถูกเหยียดหยามมาแล้วหลายยุค กระทั่งถูกเรียกอย่างดูหมิ่นที่สุดว่า อีลาวกา” (ประทีปเหนือธารพิงค์: 13)

นอกจากคนกรุงเทพฯ ที่เรียกคนเหนือว่าลาวแล้ว คำดังกล่าวยังแฝงนัยของการเหยียดหยามผู้หญิงเหนือ สร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือว่า เป็นคนใจง่าย และไม่มีคุณค่าดังข้อความที่ว่า

“เปล่าเลย คุณยังเป็น ลาว ในความรู้สึกของชาวเมืองหลวง และแม้แต่ชาวเมืองตรีเมืองไทเอรอบพระนคร เขาคิดหรือว่า คุณเป็นคนไทย แม้พวกพ้องของคุณจะเก่งกล้าสามารถ ไม่มีวันเสียละที่พวกเขาจะยกย่องให้เกียรติ ดิฉันเคยได้ยินเสมอ เรื่องผู้หญิงเหนือใจง่ายและราคาถู ตั้งแต่เล็ก ๆ จนโต แม้ในสำนักศึกษาที่ดิฉันเคยอยู่มา ชาวเชียงใหม่ ลำพูน แพร่ น่าน คือ ลาวทั้งนั้น”

(ร่วมแผ่นดิน: 458)

นอกจากนี้นวนิยายเรื่องไพรวันยังสะท้อนภาพลักษณ์อีลาวที่มีการแฝงแนวคิดเรื่องผู้หญิงเหนือป่าเถื่อนและสกปรก การถูกผู้หญิงเหนือในประเด็นดังกล่าวเกิดจากความไม่เข้าใจด้านวัฒนธรรมของภาคเหนือ ประกอบกับการใช้ความรู้ทางการแพทย์สมัยใหม่ที่เน้นความมีอนามัยเข้ามาสร้างภาพลักษณ์ด้านลบให้แก่ผู้หญิงเหนือ “อย่าคิดว่าเป็นการดีที่จะแต่งงานกับคนต่างถิ่น(...) มีบางคนไม่ยอมเข้าใจให้ถูก พวกเขาคิดว่าเราชาวเชียงใหม่ หรือทั้งภาคเหนือเป็นลาว(...) เขาว่าพวกเราเป็นคนป่าเถื่อนและสกปรก กว่าจะคิดว่าเราเป็นคนเหมือนเขา ก็ต้องพิสูจน์ตัวเสียแย่ ” (ไพรวัน : 597-598)

ในนวนิยายเรื่องริมฝั่งแม่ระมิงค์ อ.ไชยวรศิลป์ ได้แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจผิดเกี่ยวกับคนเหนือ และคนอีสาน โดยคนภาคกลางมักเข้าใจว่าทั้งสองกลุ่มมีความคล้ายคลึงกัน และเป็นอันหนึ่งเดียวกัน ลักษณะดังกล่าวสะท้อนผ่านความคิดของนุช ผู้หญิงกรุงเทพฯ ที่ปฏิเสธภาพลักษณ์ของทั้งคนสองกลุ่ม “ตั้งแต่ลูกมาอยู่ที่นี่ ยังไม่เคยพบกับข้าวใส่ปลาร้าเลยสักครั้ง ทำไมคุณได้ถึงพูดว่านุชต้องมากินข้าวเหนียวจิ้มปลาร้าก็ไม่รู้ นึก ๆ ไปนุชขอให้คุณอาพะยอม มาเห็นสภาพความเป็นอยู่ของบ้านเวียงพรหมเหลือเกิน จะได้เลิกดูถูกและเลิกใช้คำว่า ‘ลาว’ เสียที” (ริมฝั่งแม่ระมิงค์: 322) นวนิยายเรื่อง เทพธิดาติน ได้แสดงถึง ภาพลักษณ์ของผู้หญิงเหนือที่มีรากฐานมาจากวรรณกรรมหลายเรื่อง อาทิ ขุนช้างขุนแผน สาวเครือฟ้า และวังบัวบาน เป็นต้น กล่าวคือ คนกรุงเทพฯ มักจะคิดว่าถ้าผู้ชายไปอยู่เมืองเหนือแล้ว จะต้องได้ผู้หญิงเหนือ ซึ่งเป็น ‘ลาว’ มาเป็นเมีย ดังคำกล่าวที่ว่า “เออ ว่าจะถามก็ลืม เธอไปอยู่ทางเมืองเหนือ หลายเดือนแล้ว มีแฟนกับเขามั่งหรือยัง เขาว่าผู้หญิงทางโน้นสวยนัก ที่เป็นห่วง กลัวเธอจะไปมีเมียลาว” (เทพธิดาติน: 51)

การเรียกผู้หญิงเหนือว่า “อีลาว” มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกรุงเทพฯ กับ ล้านนา และน่าจะถูกผู้หญิงเหนือ ว่าผู้หญิงเหนือใจง่ายไม่มีคุณค่า ปาเถื่อนและสกปรก การถูกผู้หญิงเหนือในประเด็นดังกล่าวเกิดจากความไม่เข้าใจด้านวัฒนธรรมของภาคเหนือ นอกจากนี้คนภาคกลางมักเข้าใจผิดว่า คนเหนือ และคนอีสาน มีความคล้ายคลึงกัน และเป็นอันหนึ่งเดียวกัน

4.2.3.2 การใช้วาทกรรม “คนเมือง”

การสร้างวาทกรรม “คนเมือง” เป็นการตอบโต้การสร้างภาพลักษณ์ด้านลบให้แก่คนเหนือ และผู้หญิงเหนือ ที่คนภาคกลางมักเรียกคนเหนือว่า “ลาว” และเรียกผู้หญิงเหนือว่า “อีลาว” การตอบโต้ประเด็นดังกล่าว โดยการสร้างวาทกรรม “คนเมือง” เข้ามาแทนที่ สะท้อนผ่านตัวละครผู้หญิงเหนือที่มีภาพลักษณ์ในการปกป้องเกียรติภูมิให้กับผู้หญิงเหนือ “ภาษาท้องถิ่นเขาไม่เรียกภาษาลาวหรือกบ่า ชาวล้านนั้เขาเรียกภาษาของเขาว่า คำเมือง แล้วก็เรียกพวกเดียวกันว่าคนเมือง” นุชอริยาธิยเสียงเรียบ ฯ” (ริมฝั่งแม่ระมิงค์: 174)

อ.ไชยวรศิลป์ยังตอบโต้โดยให้ตัวละครผู้หญิงเหนือ ใช้คำพูดอธิบายอย่างมีอารมณ์เพื่อสื่อให้ผู้อ่านเข้าใจและคล้อยตามสารดังกล่าว และพาดพิงถึงผู้ที่เรียกคนเหนือว่าลาว และเรียกผู้หญิงเหนือว่า “อีลาว” “ใครจะเรียกอย่างไรก็ตาม แต่คนทางเหนือ ตั้งแต่แพร่ขึ้นมามีเรียกตัวเองว่า ‘คนเมือง’ จำไว้ให้คินะหลานรัก และถ้ามีเวลาก็หาประวัติศาสตร์ชาติไทยอ่านเสียบ้าง จะไม่ได้เป็นคนหูป่าตาเถื่อน” (มนต์แม่ระมิงค์: 480) นอกจากนี้ยังสะท้อนความไม่พอใจของคนท้องถิ่นที่ถูกเรียกจากคนภาคกลางว่า “ลาว” ผ่านการตักเตือนระหว่างตัวละครที่เป็นผู้หญิงกรุงเทพฯ ด้วยกัน ดังข้อความที่ว่า “พ่อง คนทางเหนือตั้งแต่แพร่ขึ้นไป ไปเรียกเขว่าลาวนะ เขาจะมองเราด้วยสายตาไม่ดี เพราะพวกนี้ เขาเรียกตัวเองว่า “คนเมือง” ตลอดมา” (เทพธิดาหิน: 52)

ในนวนิยายเรื่องขุนนาง อุษามณี ตัวละครผู้หญิงเหนือได้ตอบโต้ การเรียกผู้หญิงเหนือว่าลาวด้วยการอ้างประวัติศาสตร์ของอาณาจักรล้านนา เพื่อให้เห็นถึงความเจริญ เพราะมีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่ทัดเทียมกับกรุงเทพฯ “ขออ้อว่า “คนเมือง” นะคะ ไม่ใช่ชาวพื้นเมือง ที่คนขาวชอบเรียกชาวป่าแอฟริกา พวกเราคนเหนือมักเรียกตัวเองว่า “คนเมือง” มาตั้งแต่สมัยพ่อขุนเม็งรายมหาราชแล้ว” (ขุนนาง: 376)

การถูกผู้หญิงเหนือว่ามีภาพลักษณ์ของ “อีลาว” จึงเป็นเรื่องที่ต้องตอบโต้และแก้ไข การถูกคนเหนือว่า “ลาว” ก่อน จึงสามารถแก้ไขภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือที่ถูกสร้างขึ้นจากส่วนกลาง ว่า “อีลาว” ได้ และ อ.ไชยวรศิลป์ได้ชี้ให้ผู้อ่านทราบถึงปัญหาและสาเหตุของการถูกคนเหนือ และผู้หญิงเหนือ ว่ามาจากความไม่รู้และไม่ใส่ใจที่จะศึกษาวัฒนธรรมของผู้อื่น ในฐานะของวัฒนธรรมที่มีความเท่าเทียมกันดังที่ได้ สะท้อนผ่านนวนิยายเรื่องสองหล้าว่า

“แต่คนอื่นเขาแยก ถือเขา ถือเรา เธอไม่รู้หรือ”

“ช่างคนแยกปะไร คนเหล่านั้นอาจไม่รู้ ควรสงสารคนที่ไม่รู้ เขาไม่ได้ศึกษาเรื่องชาติพันธุ์ แต่คนที่มีความรู้ไม่เคยมองพวกเราผิด แม้แต่ในวรรณคดีพวกเรายังถูกดูหมิ่นเหยียดหยาม แต่คนเขียนก็ไม่ได้มีชีวิตอยู่ดูผลงานที่ถูกคนรุ่นหลังวิพากษ์วิจารณ์ มันอาจเป็นความเข้าใจผิด หรือความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของคนบางคนเท่านั้น”

(สื่องหน้า: 40)

นอกจากนี้ อ.ไชยวรศิลป์ ได้กล่าวถึงผลของการดูถูกซึ่งสะท้อนถึงความเจ็บปวดของผู้เป็นรอง อีกทั้งได้สร้างภาพลักษณ์ของความโง่เขลาให้แก่ผู้ที่มีแนวคิดในการดูถูกคนเหนือ และดูถูกผู้หญิงเหนือ ตลอดจนกล่าวถึงผลกระทบที่จะสะท้อนกลับมาถึงคนกรุงเทพฯ ได้อย่างแหลมคม และมีนัยยะสำคัญ

การถูกเหยียดหยามโดยคนไทยที่โง่เขลาพวกหนึ่ง พวกที่ไม่มีความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ชาติไทย ไม่เคยได้ศึกษาว่าบรรพบุรุษของตนนั้นมาจากไหน เลยเป็นโอกาสให้เกิดการขูดแถมแยก เพื่อทำลายสามัคคีของประเทศอย่างน่าอนาถ การถูกดูหมิ่นเหยียดหยามเป็นสิ่งที่ผู้รักศักดิ์ศรีของตนจะทนได้ยาก ความเจ็บแค้นของแต่ละคนเมื่อรวมกันเข้าแล้วหมายถึงความเกลียดชัง และความอาฆาตมาดร้าย ที่สุดถึงการคิดแยกตัวเองออกจากชาติ ก่อความแตกร้างให้สิ้นแผ่นดิน อันกระจัดย่อยเหลือเกิน เมื่อมองดูในแผนที่โลก แยกอีสานออกเสียแล้วพ่ายหรือจะไม่ดำเนินรอยตาม แล้วภาคอื่น ๆ อีกเล่า ? สงขลาและปัตตานี แม้กระทั่งชาวปากลัดเรือไปจนถึงคนเมืองพลัดถิ่นที่สระบุรี ไทยสยามจะเหลือกี่จังหวัด ถ้าตัดพวกนี้ออก ‘ยอดขวาน’ และ ‘ด้ามขวาน’ ก็จะไม่เหลือเป็นรูปแผนที่ประเทศไทยอีกต่อไป พลเมือง ทรัพยากรของชาติ ก็คงถูกตัดเช่นเดียวกัน ศูนย์สิ้นความเป็นไทยแน่นอน ไม่ต้องสงสัย

(ร่วมแผ่นดิน: 695)

การใช้วาทกรรมคนเมือง เป็นการตอบโต้การสร้างภาพลักษณ์ด้านลบให้แก่คนเหนือ และผู้หญิงเหนือ ที่มักเรียกคนเหนือว่า “ลาว” และเรียกผู้หญิงเหนือว่า “อีลาว” อันมีนัยยะดูแคลนหลายประการ อ.ไชยวรศิลป์ ได้ตอบโต้โดยสะท้อนผ่านคำพูดอย่างมีอารมณ์ของตัวละครที่เป็น

ผู้หญิงเหนือ สะท้อนความไม่พอใจของคนท้องถิ่นที่ถูกเรียกขานเช่นนั้นจากคนภาคกลาง อ.ไชยวรศิลป์ ได้แสดงให้เห็นว่าบทถึงปัญหาและสาเหตุของการดูถูกคนเหนือ และผู้หญิงเหนือว่ามาจากความไม่รู้และไม่ใส่ใจที่จะศึกษาวัฒนธรรมของผู้อื่นในฐานะของวัฒนธรรมที่มีความเท่าเทียมกัน และได้แสดงถึงผลของการดูถูกคนภาคเหนือ ที่สะท้อนถึงความเจ็บปวดของผู้เป็นรอง อีกทั้งได้สร้างภาพลักษณ์ของความโง่เขลาให้แก่ผู้ที่มีแนวคิดในการดูถูกคนเหนือ และดูถูกผู้หญิงเหนือ ตลอดจนกล่าวถึงผลกระทบที่จะสะท้อนกลับมาถึงคนกรุงเทพฯ ได้อย่างแหลมคม และมีนัยสำคัญ

4.2.4 การตอบโต้วรรณกรรมภาคกลางที่สร้างภาพลักษณ์ด้านลบให้ผู้หญิงเหนือ

จากการศึกษานวนิยายของ อ.ไชยวรศิลป์พบว่า การตอบโต้วรรณกรรมภาคกลางที่สร้างภาพลักษณ์ด้านลบให้ผู้หญิงเหนือ นั้นมาจากวรรณกรรม 3 เรื่อง คือ เรื่องขุนช้างขุนแผน เรื่องสาวเครือฟ้า และวังบัวบาน ซึ่งสามารถแบ่งออกได้ 3 ประการ คือ

4.2.4.1 การตอบโต้วรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน

4.2.4.2 การตอบโต้วรรณกรรมเรื่องสาวเครือฟ้า และวังบัวบาน

4.2.4.3 การตอบโต้สำนักประพันธ์ภาคกลาง

4.2.4.1 การตอบโต้วรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน

วรรณกรรมเรื่องนี้เป็นวรรณกรรมสมัยคันทริน โกสินทร์เพียงเรื่องเดียวที่กล่าวถึงผู้หญิงเหนือในด้านลบ ไม่ว่าจะเป็นภาพลักษณ์ของความเกียจคร้าน รักสวยรักงาม ไม่รู้จักการบ้านงานเรือน และลุ่มหลงในไสยศาสตร์ ซึ่งในนวนิยายของ อ.ไชยวรศิลป์ ได้กล่าวถึงประเด็นดังกล่าวไว้ ดังในนวนิยายเรื่องส่อหล้าได้ให้เวลานางซึ่งเป็นตัวละครผู้หญิงกรุงเทพฯ กล่าวถึงการทำเสน่ห์ของผู้หญิงเหนือ “ลูกรู้หรือเปล่าว่า? พวกโน้นเขานัดทำเสน่ห์เล่ห์กลดึ้นก ทำให้คนรักคนหลง เรื่องขุนช้างขุนแผนตอนสร้อยฟ้าทำเสน่ห์พระไวยนั่นไง เล่นเอาเกือบเสียท่า” (ส่อหล้า : 202) ความกดดันของ อ.ไชยวรศิลป์ อยู่ตรงที่ภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือด้านลบ ถูกสร้างขึ้นจากวรรณคดีแบบฉบับของภาคกลาง และเรื่องดังกล่าวก็เป็นเรื่องที่รู้จักอย่างกว้างขวางในสังคมไทย แต่ อ.ไชยวรศิลป์ ก็ตอบโต้ประเด็นดังกล่าว

“แม้ชาวภาคเหนือเองก็เคยได้รับการดูถูกเรื่อยมา ดูแต่วรรณคดีของเขาซิ ลาวทองกับสร้อยฟ้าเป็นตัวละครที่แสนทุเรศเพียงใด สร้อยฟ้านะเป็นถึงพระราชธิดาพระเจ้าเชียงใหม่แต่แล้วกลับต้องตกไปเป็นเมียของลูกชายขุนแผน ถูกเหยียดหยามและเยาะเย้ยเหมือนคนป่าเถื่อนที่สุด อ่านดูก็รู้ว่าคนแต่งมีอคติลำเอียงเข้าข้างกันจนเห็นชัด เลวสิ้นดี อย่างนี้แล้วยัง

จะอยู่เฉย เพียงแต่เขายกย่องว่าเป็นดินแดนแห่งเอื่องงามหรือถิ่นไทยงาม เพียงแต่มีผู้หญิงสวยไว้สำหรับให้เขาหลอกไว้บำเรอความใคร่ ชาวพ่ายพลีว่าเขาเคยทำกับตัวอย่างไร”

(ร่วมแผ่นดิน: 706-707)

ประทีปเหนือธารพิงค์ได้ตอกย้ำว่าภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือที่สร้างขึ้นจากเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน เป็นบาดแผลที่สร้างความขมขื่นปวดร้าวแก่คนเหนือ และผู้หญิงเหนืออย่างมากลักษณะดังกล่าวมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับการรวมเป็นมณฑลเทศาภิบาลในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

“ลาวทอง สร้อยฟ้า คือตัวแทนของหญิงล้านนาไทยในวรรณคดีที่ถูกมองอย่างรังเกียจเคียดจันท์เพียงไร คนที่เคยอ่านขุนช้างขุนแผนมาแล้วทราบดี หนังสือนั้นเขียนโดยคนภาคไทยกลาง แต่ป้ายสีให้สตรีชาวเหนือเป็นสตรีแสนน่าทุเรศเกลียดชังไม่มีอะไรดีนอกจากความพ่ายแพ้ ในที่สุครีพสมัยของพระจุลจอมเกล้ายิ่งร้ายรานมากและเป็นความจริงที่ขมขื่นปวดร้าวจนไม่อยากพูด แม้ในปี ๒๔๕๕ ยังมีนักประพันธ์สตรีคนหนึ่งให้บทสนทนาแก่ตัวละครในเรื่องเอ่ยถึงผู้หญิงเมืองเหนือว่า อีลาวกา”

(ประทีปเหนือธารพิงค์: 14)

การตอบโต้วรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน เป็นวรรณกรรมเพียงเรื่องเดียวที่กล่าวถึงผู้หญิงเหนือในด้านลบอย่างชัดเจน คือภาพลักษณ์ของความเกียจคร้าน รักสวยรักงาม ไม่รู้จักการบ้านงานเรือน และลุ่มหลงในไสยศาสตร์ วรรณกรรมเรื่องดังกล่าวได้สร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือในด้านลบ และผลอย่างมากต่อภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือ นับว่าเป็นบาดแผลที่สร้างความขมขื่นปวดร้าวแก่คนท้องถิ่นอย่างมาก

4.2.4.2 การตอบโต้วรรณกรรมเรื่องสาวเครือฟ้า และวังบัวบาน

จากการศึกษาพบว่าภาพลักษณ์ของผู้หญิงเหนือส่วนหนึ่งมีที่มาจากวรรณกรรมเรื่องสาวเครือฟ้า วรรณกรรมเรื่องดังกล่าวได้ถูกผลิตขึ้นหลายครั้ง โดยมีการเสริมแต่งเรื่องราวให้ต่างจากต้นฉบับเพื่อสร้างสีสันให้กับเนื้อเรื่อง ด้วยเหตุดังกล่าวจึงส่งผลอย่างมากต่อภาพลักษณ์ของผู้หญิงเหนือ เช่นเดียวกับ วังบัวบาน วรรณกรรมที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากทั้งสองเรื่องนั้นไม่ว่าจะเป็นฉบับใด หรือสำนวนใด ต่างให้ความสำคัญต่อ “ตัวละครผู้หญิงเหนือ” ส่งผลต่อภาพลักษณ์ด้านลบของผู้หญิงเหนือว่า “ใจง่าย รักสวยรักงาม และโง่” ในนวนิยายของ อ.ไชยวร

ศิลป์ ได้ย้าความคิดดังกล่าวผ่านเรื่องจากฟากฟ้าในประเด็นของวังบัวบานที่ว่า “หวังว่าคงไม่คิดโดดวังบัวบานตาย” สร้อยสะอังกต์ต่อความ พลังก้าวขึ้นบันไดศาลาอย่างรวดเร็ว” (จากฟากฟ้า: 20) นวนิยายเรื่องจากฟากฟ้าได้ยอมรับว่าวังบัวบานเป็นเรื่องจริง ผู้ชายภาคกลางได้กล่าวถึงประเด็นดังกล่าวเมื่อได้ไปเยือนที่วังบัวบานโดยมีนัยของการดูถูกผู้หญิงเหนือว่าใจง่าย ซึ่งได้รับการต่อต้านจากคนท้องถิ่น ว่า “นี่เกิดอะไรขึ้นกับนายรี หรือเกิดมีวิญญาณของแม่บัวบานหวานใจนั้นเข้ามาสิง...ไปพูดพาดพิงทำไมกับคนที่ตายไปนานแล้ว ถ้ายังอยู่ปานนี้ก็น่าจะเป็นคุณน้าเราได้สบาย หรืออาจเป็นคุณแม่ด้วยซ้ำ” (จากฟากฟ้า: 39)

นอกจากการกล่าวถึงบัวบานที่มีบทบาทต่อภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือ ยังมีการกล่าวถึงสาวเครือฟ้า โดยใช้เป็นตัวแทนของผู้หญิงเหนือที่สวย ประเด็นดังกล่าว อ.ไชยวรศิลป์พยายามสะท้อนถึงแนวคิดที่แฝงอยู่ในความคิดของคนภาคกลาง ที่มองว่าภาพของสาวเครือฟ้าเป็นภาพเสนอของผู้หญิงเหนือทั้งหมด “หนูไม่เห็นจำเป็นอะไรที่จะต้องไปเกรงอกเกรงใจ แม่สาวเครือฟ้าสมัยใหม่คนนั้นเลยนี้ละ คุณอา หนูบอกแล้วว่าเป็นสาวเครือฟ้าสมัยใหม่ เพราะดูหน้า ดูตาและแต่งเนื้อแต่งตัวไปทำนองสาวเครือฟ้า” (ส่องหล้า: 115)

การสะท้อนให้ผู้อ่านทราบถึงกระบวนการสร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือจากส่วนกลาง โดยอาศัยบทละครร้องที่สร้างความสะเทือนใจให้กับผู้ดูเป็นพื้นฐาน อีกทั้งได้มีการผลิตซ้ำภาพลักษณ์แบบสาวเครือฟ้าครั้งแล้วครั้งเล่าผ่านสื่อสาธารณะซึ่งมีส่วนสำคัญที่ทำให้คนในสังคมเชื่อว่าภาพลักษณ์ของสาวเครือฟ้าว่าเป็นตัวแทนของผู้หญิงเหนือและกลายเป็นอัตลักษณ์ของผู้หญิงเหนือในสายตาของคนในสังคม

“ดิฉันทราบว่ามีคนนำช่างฟ้อนมาออกทีวีบ่อย ๆ เสียงซอเล่าก็ถูกนำมาออกอากาศอยู่แทบทุกวัน คุณภาวิตรมัวไปอยู่เสียที่ไหนจึงไม่ได้ดูและได้ฟัง”

“เมืองเหนือนี้ ผมไม่ค่อยได้ฟังจริง ๆ นะ เรื่องซอ ส่วนฟ้อนเล็บ ก็เห็นแต่ภาพสีดำขาวกับภาพถ่ายในหนังสือพิมพ์ อ้อ! เคยเห็นในภาพยนตร์เรื่องสาวเครือฟ้าครั้งหนึ่งนานมาแล้ว”

(จากฟากฟ้า: 270)

แม้จะมีการผลิตซ้ำวรรณกรรมเรื่องสาวเครือฟ้าครั้งแล้วครั้งเล่า แต่ อ.ไชยวรศิลป์ก็ได้ตอบโต้เรื่องของสาวเครือฟ้า ในนวนิยายเรื่องต่างๆ โดย ปฏิเสธว่าเรื่องสาวเครือฟ้าไม่ใช่เรื่องจริง เป็นเพียงบทประพันธ์เท่านั้น “แต่เมื่อย่าลืมนะว่าสร้อยไม่ใช่สาวเหนือสมัยที่มีละครเรื่อง

สาวเครือฟ้า และสาวเครือฟ้าก็ไม่ใช่เรื่องจริง” (มนต์ข้อยังไม่สิ้น: 36) ในนวนิยายเรื่องคุณนาย มีคำพูดของตัวละครผู้หญิงเหนือที่ปฏิเสธภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือที่ปรากฏในบทละครเรื่องสาวเครือฟ้า แม้จะยอมรับถึงอิทธิพลของบทละครเรื่องดังกล่าวว่ามีผลต่อภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือ ดังข้อความที่ว่า

ละครสาวเครือฟ้าออกจะมีอิทธิพลเหนือความรู้สึกรักของชาวเชียงใหม่ มาหลายยุคหลายสมัย คนเก่าคนแก่มีความเชื่อว่าสาวเครือฟ้า นั้นมีจริงเป็นจริง แต่ดิฉันทราบมาภายหลังว่า เรื่องเดิมของเรื่องนี้มาจากเรื่อง มาตามบัตเตอร์ฟลาย แล้วกรมพระนารายณ์ประพันธ์พงศาวดาร ถอดออกมาเป็นสาวเครือฟ้า ให้คนญี่ปุ่นเป็นคนเชียงใหม่ และให้ฝรั่งเป็นคนไทยกรุงเทพฯ เนื่องจากละครเรื่องนั้น เป็นที่ประทับใจคนดู มีเพลงร้องอย่างแพร่หลาย เรื่องสาวเครือฟ้า จึงกลายเป็นอุทาหรณ์สำหรับสาวเหนือตั้งแต่สมัยคุณยายคุณแม่ตลอดมา และมีคนนำเอามาสร้างเป็นภาพยนตร์ จนคนนำแสดงกลายเป็นคนมีชื่อเสียง เรียกกันว่าดารานำหน้าคนแรก (คุณนาย: 276-277)

การปฏิเสธอย่างชัดเจนว่าสาวเครือฟ้าไม่ใช่เรื่องจริง มีความสำคัญอย่างมากเพราะคือการบอกแก่สาธารณะว่า ภาพลักษณ์สาวเครือฟ้าเป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้น มิได้มีพื้นฐานที่เชื่อมโยงกับความเป็นผู้หญิงเหนือ และภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือที่มีต้นแบบจากเรื่องสาวเครือฟ้าเป็นเท็จ เป็นเพียงการลอกและดัดแปลงจากวรรณกรรมจากต่างประเทศเท่านั้น “สาวเครือฟ้าจะเป็นเพียงเรื่องแปลงมาจากใจโจ้ซังของญี่ปุ่นหรือในนามหนึ่งคือมาตามบัตเตอร์ฟลาย” (มนต์ข้อยังไม่สิ้น: 53)

อ. ไชยวรศิลป์ได้กล่าวถึงการดูถูกผู้หญิงเหนือจากการสร้างภาพลักษณ์ด้านลบว่าเป็น “ลาว” และจากวรรณกรรมเรื่องสาวเครือฟ้า ที่ถูกสร้างขึ้นจากส่วนกลาง ทำให้ผู้หญิงเหนือมีความแตกต่างจากผู้หญิงภาคอื่น ในด้านภาพลักษณ์ของผู้หญิงใจง่าย และการตัดสินใจที่ผิดพลาดนั้น นำไปสู่การตายอย่างน่าสมเพช

ชาวใต้มีแต่เหยียดหยามพวกเราชาวลานนาไทยมากเกินไป(...)ไทยได้แทบทุกคนเห็นไทยลานนาเป็นคนป่าเถื่อน โง่ สกปรก พยายามที่จะให้ประชาชนทางภาคเหนือตั้งแต่ แพร่น่าน เชียงราย ลำปาง และลำพูน ตลอดจนเชียงใหม่ เป็น ‘ลาว’ ทั้งหมด(...)มาถึงสมัยละครเรื่องกำลังเฟื่องฟู ก็ยังมีบ่อย ๆ ที่ผู้ประพันธ์สร้างตัวละครของเขาในบทบาทสาวเหนือที่มีอะไรๆ น่าทุเรศทุกอย่าง ตั้งแต่ความใจง่ายไปจนถึงการฆ่าตัวตาย

(ประทีปเหนือธารพิงค์: 606)

การตอบโต้วรรณกรรมเรื่องสาวเครือฟ้าและวังบัวบานที่ปรากฏในนวนิยายของ อ. ไขวขรศิลป์ กล่าวได้ว่า วรรณกรรมเรื่องสาวเครือฟ้า ได้รับความสนใจและผลิตขึ้นซ้ำหลายครั้ง โดยมีการเสริมแต่งเรื่องราวให้ต่างจากต้นฉบับ ซึ่งส่งผลเป็นอย่างมากต่อภาพลักษณ์ของผู้หญิงเหนือ แนวคิดเรื่องสาวเครือฟ้าที่แฝงอยู่ในความคิดของคนภาคกลาง ที่มองว่าภาพลักษณ์ของสาวเครือฟ้าเป็นภาพเสนอของผู้หญิงเหนือทั้งหมด การผลิตซ้ำภาพลักษณ์แบบสาวเครือฟ้าครั้งแล้วครั้งเล่าผ่านสื่อสาธารณะ จึงมีส่วนสำคัญที่ทำให้คนในสังคมเชื่อว่าภาพลักษณ์ของสาวเครือฟ้าเป็นตัวตนของผู้หญิงเหนือ แต่ อ. ไขวขรศิลป์ ปฏิเสธว่าเรื่องสาวเครือฟ้าไม่ใช่เรื่องจริง

4.2.4.3 การตอบโต้นักประพันธ์ภาคกลาง

การตอบโต้นักประพันธ์ภาคกลาง ที่มักจะไม่ได้หาข้อมูลอย่างแท้จริงก่อนที่จะมาเขียนเรื่องราวที่เกี่ยวกับล้านนา การไม่ได้ศึกษาข้อมูลอย่างถ่องแท้ อ. ไขวขรศิลป์พยายามชี้ให้ผู้อ่านทราบผ่านนวนิยาย โดยตอบโต้กับนักเขียนจากส่วนกลางที่มักสร้างภาพลักษณ์ด้านลบให้แก่ผู้หญิงเหนือ โดยผ่านสื่อต่างๆ ดังข้อความที่ว่า “เราอยากให้นายได้อะไร ๆ ดี ๆ ไปเขียนเหลือเกิน เห็นนักเขียนหลายคนเขานั่งอยู่กับโต๊ะ แล้ววาดภาพเชิงใหม่จากมโนภาพ บางอย่างก็ไกลห่างจากความจริงเยอะเยอะ เราว่าไม่รู้จริงแล้วละก็ อย่าเขียนดีกว่า” (จากฟ้าฟ้า: 42)

การตอบโต้ประเด็นดังกล่าวเป็นการสะท้อนว่าภาพลักษณ์ที่ถูกนำเสนอขึ้นนั้นมิใช่เรื่องจริง เป็นสิ่งที่ถูกปรุงแต่งและประกอบสร้างโดยนักประพันธ์ชาวกรุงเทพฯ ที่ทำงานอย่างฉาบฉวย ทำงานแข่งกับเวลาเพื่อแลกกับการเลี้ยงปากท้อง แต่งานเขียนของเขาได้สร้างผลกระทบต่อภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือ

ถ้าคุณจะเขียนอะไรเกี่ยวกับเมืองเหนือ โปรดให้ความยุติธรรมแก่ชาวท้องถิ่นบ้าง เพราะเคยมีนักประพันธ์บางท่านได้เขียนเรื่องของคนเหนือและเมืองเหนือผิดจากข้อเท็จจริงไปมาก บางครั้งเป็นผลร้ายแก่เจ้าของท้องถิ่นและผู้อ่านที่ไม่รู้จริง ทำให้เกิดความเข้าใจผิดและทำลายศักดิ์ศรีของงานประพันธ์ทั้งหมด

(ฉันทน์เขียนเรื่องนี้เพื่อเธอ: 33)

อ. ไขวขรศิลป์ได้พยายามชี้ให้เห็นถึงการสร้างภาพลักษณ์ด้านลบโดยนักประพันธ์ภาคกลางที่ได้สร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือให้ใจง่ายและโง่ สามารถหลอกลวงได้ นักประพันธ์ภาคกลางมุ่งสร้างแต่ภาพลักษณ์ด้านลบให้กับผู้หญิงเหนือจนละเลยภาพผู้หญิงที่มีบทบาทในกระบวนการผลิตอาหาร และเป็นกลไกที่สำคัญในระบบเศรษฐกิจ

ไม่มีนักประพันธ์ไทยคนใดเขียนเรื่องของหญิงสาวชาวชนบทเสียบ้าง และเขียนให้ตรงข้ามกับความเป็นจริง ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับโต๊ะหนังสือแล้วตั้งหน้าผิน แล้วผินจนเสียเลยเถิดไปก็มีนางเอกชาวชนบทโดยมากมักจะเป็นหญิงโง่เง่าไร้การศึกษา ง่ายที่รักและง่ายที่จะหลงไปเสียหมดทุกคน จะไม่มีนักประพันธ์สักคนหนึ่งเที่ยวหรือ ที่สนใจเกี่ยวกับชีวิตสตรีชนบทส่วนใหญ่ที่เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต พืชพันธุ์ธัญญาหารออกเลี้ยงคนทั้งประเทศ

(แดนมมรสุต: 145-146)

การตอบได้นักประพันธ์ภาคกลางที่มุ่งสร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนืออาจเกิดขึ้นจากความไม่ตั้งใจของนักประพันธ์ แต่ภาพลักษณ์ด้านลบที่สร้างขึ้นเป็นภาพลักษณ์ที่แก้ไขยาก และทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างคนสองกลุ่มที่ต่างชาติพันธุ์ ย่อมมีผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ การตอบโต้ด้วยถ้อยคำที่รุนแรงสะท้อนผ่านหอนวนวลตัวละครจากประทีปเหนือธารพิงค์ ที่ว่า “บ้าบอ และป่าเถื่อนที่สุด นักประพันธ์ที่ไหน?” (...) “เสียค่ายที่ฉันทั่งหนังสือไม่เป็น ไม่งั้นจะเขียนให้ตัวละครในเรื่องเรียก อีไทย บ้างเมื่อพูดถึงผู้หญิงทางใต้” (ประทีปเหนือธารพิงค์: 14)

การตอบได้นักประพันธ์ภาคกลาง ที่ไม่ได้หาข้อมูลอย่างแท้จริงก่อนที่จะมาเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับล้านนา ก่อให้เกิดภาพลักษณ์ด้านลบ สิ่งที่น่าเสียดายนั่นมิใช่เรื่องจริง เป็นสิ่งที่ถูกปรุงแต่งและประกอบสร้างโดยนักประพันธ์ชาวกรุงเทพฯ ที่ทำงานอย่างฉาบฉวย ต้องทำงานแข่งกับเวลาเพื่อแลกกับการเลี้ยงปากท้อง นักประพันธ์ภาคกลางมุ่งที่จะสร้างแต่ภาพลักษณ์ด้านลบให้กับผู้หญิงเหนือจนลืมที่จะมองภาพของผู้หญิงที่มีบทบาทในกระบวนการผลิตอาหาร และเป็นกลไกที่สำคัญในระบบเศรษฐกิจความขัดแย้งระหว่างคนสองกลุ่ม ย่อมมีผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ

4.2.5 การสร้างภาพลักษณ์ด้านลบให้กับผู้ชายภาคกลาง

การสร้างภาพลักษณ์ให้กับผู้ชายภาคกลางโดยมุ่งความสำคัญต่อตัวละครผู้ชายที่เป็นชาวกรุงเทพฯ เป็นการโต้ตอบ เนื่องจากการถูกผู้หญิงเหนือว่าใจง่าย ไม่รักษานวลสงวนตัว นั้นมีสาเหตุมาจากผู้ชายกรุงเทพฯ จากการศึกษาพบว่า อ.ไชยวรศิลป์ สร้างภาพด้านลบให้แก่ผู้ชายภาคกลาง เพราะการถูกผู้หญิงเหนือในมิติดังกล่าวนั้นมีนัยระหว่างผู้หญิงเหนือ กับผู้ชายภาคกลาง เป็นการตอบโต้จากชายขอบ เพื่อต่อรองอำนาจในการนิยามความหมายให้กับภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือ ที่ปรากฏในนวนิยายของอ.ไชยวรศิลป์ มี 2 ประการคือ

4.2.5.1 ความเป็นผู้ชายเจ้าชู้

4.2.5.2 การใช้วาทกรรม “คนใต้”

4.2.5.1 ความเป็นผู้ชายเจ้าชู้

อ.ไพยวรรคศิลป์สร้างภาพลักษณ์ผู้ชายเจ้าชู้ให้กับตัวละครผู้ชายกรุงเทพฯ ลักษณะดังกล่าวมีนัยยะอันแหลมคมที่จะนิยามความหมายใหม่ให้กับภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือที่ถูกสร้างขึ้นมาก่อนหน้านี้ว่าผู้หญิงเหนือใจง่าย อ.ไพยวรรคศิลป์พยายามสร้างพฤติกรรมของตัวละครฝ่ายชายให้มีภาพลักษณ์ด้านลบเพื่อสะท้อนความไร้เดียงสาของผู้หญิงเหนือ ที่ถูกหลอกโดยผู้ชายภาคกลางหรือกรุงเทพฯ ดังข้อความที่ว่า “ใคร ๆ เขาก็ว่า ผู้ชายภาคกลางนะเจ้าชู้ ชอบมีเมียสองสามคน เขาพูดกันมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย” (คุณนาย: 276) นวนิยายเรื่อง ส่องหล้า ตัวละครผู้ชายกรุงเทพฯ มีพฤติกรรมเจ้าชู้ และหลอกลวง ดังเช่น อภิชัย “หล่อนเกลี้ยกล่อมข้าอยู่มิใช่น้อยสำหรับผู้ชายอย่างอภิชัย ไม่ว่าจะเป็นคนสวยน้อยสวยมากขนาดไหน เขาไม่เคยนึกถึง” (ส่องหล้า: 733) และ “เขาสามารถตกแต่งสีหน้า ได้อย่างเป็นปกติอยู่ ได้ตามวิสัยชายผู้เจนจัดชีวิต และผ่านเหตุการณ์มามาก เขารู้ว่าระยะใดที่ควรอ่อน และระยะใดที่ควรแข็ง ผู้หญิงทุกคน ลงได้ทำให้เสียแล้ว เจ้าหล่อนก็คือทาสของเราดี ๆ นี่เอง นี่คือ มติของ อภิชัย ชาญวิชช์” (ส่องหล้า: 362)

นอกจากนี้ โสรจ คุ่มมั่นของรุ่งริ ตัวละครจากเรื่องดาวประจำใจก็มีพฤติกรรมเจ้าชู้ และหลอกลวงผู้หญิงเหนือ โดยอาศัยความอ่อนต่อโลกของผู้หญิงเหนือเป็นเครื่องมือ “ถ้าโสรจจะกลายเป็นคนอสังค์ย์ไป ก็เป็นบุญของรุ่ง ที่ไม่ถลำตัวไปมากเหมือนแม่และน้อง ที่ต้องมีแผลในใจ เพราะถูกผู้ชายชาวใต้ โสรจก็คงไม่ผิดกับน้ำชายของเขาที่รักง่ายหน่ายเร็วตามแบบฉบับของชายส่วนมาก” (ดาวประจำใจ: 428)

พฤติกรรมเจ้าชู้ของผู้ชายกรุงเทพฯ ทำให้เกิดความหวาดระแวงระหว่างผู้หญิงเหนือกับผู้ชายกรุงเทพฯ สะท้อนผ่านพฤติกรรมของผู้ชายกรุงเทพฯ “เขาเลิกจ้องมองดวงหน้า อันบริสุทธิ์ของหล่อนด้วยสายตาผู้ใหญ่ ที่มองลูกเล็กเล็ก ไม่เดียงสา อยากจะบอกให้ทราบเหลือเกินที่มานี่เขาไม่ได้ต้องการเพื่อจะมาเกี่ยวพาราสีเหมือนอย่างทีหนุ่มๆชาวกรุงส่วนมากชอบทำ” (แดนมธุรส: 176) วิภาคย์ตัวละครจากเรื่องดาวประจำใจ ก็มีพฤติกรรมเจ้าชู้ แม้จะมีภรรยาแล้วก็ตาม นอกจากนี้วิภาคย์พยายามที่จะข่มขืนดวงมณี และหลอกลวงแหวดาวให้เป็นเมียเก็บของตน “หล่อนเบื่อเรื่องการมากินข้าวที่บ้านนี่เป็นที่สุดแต่ไม่มีทางหลีกเลี่ยง ถ้าไม่ทำวิธีนี้ สามียของหล่อนจะต้องไปหาความสำราญนอกบ้านและบางครั้งก็จะมีรอยลิปสติก เปื้อนแถวๆ ออกเสื้อหลายรอยเช่นกัน” (แดนมธุรส: 65)

ผู้ชายกรุงเทพฯ เมื่อพบผู้หญิงเหนือที่วางใจคนง่าย จะตีสนิทและพยายามสานความสัมพันธ์อันลึกซึ้งกับตัวละครผู้หญิงเหนือ และจบลงด้วยความไม่รับผิดชอบปล่อยให้ผู้หญิงเหนือต้องเผชิญชีวิตแต่ลำพัง “ฉันขอให้เธอจงรักษาความดีข้อนี้ไว้ อย่ารักใคร่ง่ายๆ จำไว้นะดวงมณีอย่าปล่อยตัวปล่อยใจเป็นอันขาด ผู้ชายนะใจร้าย เขาซ่อนความเหี้ยมโหดไว้ใต้หน้ากากแห่ง

ความอ่อนหวาน พอถึงเวลาที่เขาเปิดหน้ากากออกนั้นแหละ เราจะต้องตกใจจนขวัญบินทีเดียว” (แดนมรุท: 386) วรพจน์ ที่หลอกลวงผู้หญิงเหนือคือ แววดาว เธอแสวงหาความก้าวหน้าในชีวิต ละทิ้งบ้านเกิด เมื่อได้เข้าวงการนักแสดง เธอได้พบกับวรพจน์ จนมีความสัมพันธ์อันลึกซึ้ง ภายหลังเขาก็ได้ทิ้งแววดาวเพื่อสานสัมพันธ์กับผู้หญิงคนต่อไป “วรพจน์ซึ่งปากหวาน มารยาท อ่อนโยนสุภาพอย่างหาที่ติมิได้ ใครบ้างจะนึกว่าเขาเป็นแหละ คือขาดกรหัวใจที่ทำลายหญิงมาแล้ว นับจำนวนไม่ถ้วน” (แดนมรุท: 485-486)

ความเจ้าชู้ของผู้ชายภาคกลางแม้จะรู้ว่าผู้หญิงมีครอบครัวแล้ว ก็ยังคงวนเวียนเพื่อ แสดงวาจาและท่าทางล่อเกินผู้หญิงนั้นอยู่ ดังเช่น สุวิทย์ ตัวละครผู้ชายกรุงเทพฯ จากเรื่องคุณนาย ที่เข้าไปใช้วาจาและกิริยาทะโลมอุษาวดี ในขณะที่สามีของเธอไม่อยู่บ้าน

“คนทางเหนือไม่รู้เป็นไง หน้าตาผิวพรรณผุดผ่องเป็นน้ำเป็นนวลกันทุกคน”

คุณสุวิทย์ จัดแจงกำนัลเราด้วยคำหวาน สายตาของเขาดูกรักรั้มแสดงความเจ้าชู้อย่าง เปิดเผย

(คุณนาย: 289)

เมื่อมีความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งระหว่าง ตัวละครผู้หญิงเหนือกับตัวละครผู้ชายกรุงเทพฯ ตัวละครฝ่ายชายไม่รับผิชอบ ดังเช่นเลอพงศ์ เมื่อมีการตั้งครรภ์นอกสมรส ผู้หญิงเหนือเข้าไปขอ ความช่วยเหลือจากฝ่ายชาย ได้รับการปฏิเสธอย่างไร้เยื่อใย ดังข้อความที่กล่าวกับดวงมณี ที่ว่า “ฉัน ไปพูดกับเลอพงศ์แล้ว เขาบอกอย่าว่าแต่พันสองเลย สองร้อยเขายังไม่มี เขาห้ามฉันไปหาเขาอีก” (แดนมรุท: 391)

พฤติกรรมดังกล่าวสะท้อนผ่านสถิติที่มีความสัมพันธ์กับหล้า จนทำให้เธอต้อง ตั้งครรภ์ สถิติได้ปฏิเสธที่จะรับผิดชอบต่อเหตุการณ์ดังกล่าว “น้องหญิงคนเล็กที่กำลังจะนำความ อับยศมาสู่ครอบครัว เพราะไม่สามารถจะเรียกร้องให้ชายผู้เป็นพ่อ ของลูกในท้องมารับผลกระทบที่ เขาเป็นผู้ก่อ สถิติไม่ยอมตอบจดหมายของเรื่องอะไร ฉบับที่บอกถึงอาการผิดปกติของหล่อน” (ดาวประจำใจ: 389-390)

เมื่อสถิติสำนักผัดกลับมาขอโทษนางแว่นแก้วพร้อมกับรับผิดชอบทุกอย่างที่ตนได้ก่อ ไว้ กลับได้รับการเหยียดหยามจากผู้หญิงเหนือ

สถิตินั่งหน้าร้อนผ่าว มือขึ้นไปด้วยเหงื่อรู้สึกอายแทบมองหน้านางแว่นแก้วไม่ได้ เขาไม่มี ทางเลี้ยง เขาไม่มีสิทธิโกรธ สุภาพสตรีที่แสดงความไม่น่าเชื่อถือในคำพูดของเขา เพราะ

เขาเองเป็นผู้ทำลายความน่าเชื่อถือทั้งสิ้น เขาหมดเกียรติเสียแล้วในสายตาของหญิงชาวเหนือที่มองดูเขาอย่างเหยียดหยามเหลือเกิน

(ดาวประจำใจ: 436)

อ.ไชยวรศิลป์สร้างภาพลักษณ์ผู้ชายเจ้าชู้ และหลอกลวงให้กับตัวละครผู้ชายกรุงเทพฯ เพื่อสะท้อนความไร้เดียงสาของผู้หญิงเหนือ ที่ถูกหลอก ผู้ชายภาคกลาง เจนจัดและเข้าใจจิตใจของผู้หญิงเป็นอย่างดีคืออาศัยความอ่อนต่อโลกของผู้หญิงเหนือเป็นเครื่องมือ พฤติกรรมเจ้าชู้ของผู้ชายกรุงเทพฯ ทำให้เกิดความหวาดระแวงระหว่างผู้หญิงเหนือกับผู้ชายกรุงเทพฯ เมื่อพบผู้หญิงเหนือที่วางใจคนง่าย อ่อนต่อโลกจะตีสอนและพยายามสานความสัมพันธ์อันลึกซึ้งกับตัวละครผู้หญิงเหนือ และจบลงด้วยความไม่รับผิดชอบ

4.2.5.2 การใช้วาทกรรม “คนใต้”

การใช้วาทกรรม “คนใต้” ในนวนิยายของ อ.ไชยวรศิลป์นั้นมิได้เกิดขึ้นอย่างลอยๆ แต่มีความสัมพันธ์ในเชิงตรงข้ามกับการใช้วาทกรรม “คนเมือง” การใช้วาทกรรม “คนใต้” ซึ่งมีนัยยะว่าคนกรุงเทพฯ หลอกลวง สามารถตอบโต้กับการสร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือว่าใจง่ายได้เป็นอย่างดี ดังข้อความในเรื่องไพรวันที่กล่าวถึง “คนใต้” ว่า “หลานปฏิเสธอะไรพ่ออินท? ทำไมถึงปฏิเสธล่ะ? หรือไม่ชอบคนเมืองเดียวกัน? จะคิดต่อกันทางใต้เหมือนกับแม่อย่างนั้นหรือ?” (ไพรวัน: 597)

“คนใต้” หรือคนกรุงเทพฯ ไม่ได้รับการยอมรับ ถูกกีดกันและถูกสร้างความเป็นอื่นผ่านตัวบทว่า “ประพจน์ไม่ควรได้รับเกียรติจากเราถึงเพียงนั้น อย่าลืมว่าเขาไม่ใช่คนเมืองเราแม้แต่ครั้งเดียว” (ส่องหล้า: 418) นวนิยายเรื่องดาวประจำใจ สะท้อนผ่านโครงเรื่องที่ถูกรับว่าเป็น “คนใต้” ซึ่ง อ.ไชยวรศิลป์ต้องการให้เป็นภาพเหมารวมของผู้ชายกรุงเทพฯ อีกทั้งสามารถตอบโต้ภาพลักษณ์ความใจง่ายของผู้หญิงเหนือ อ.ไชยวรศิลป์ทำให้ผู้อ่านเห็นถึงความเจ้าชู้ และความหลอกลวงที่ถูกสร้างแฝงไว้กับภาพลักษณ์ของชาย “คนใต้” ของโสรัจ ว่า “ถ้าโสรัจจะกลายเป็นคนอัสติย์ไป ก็เป็นบุญของรุ่งที่ไม่ถลำตัวไปมากเหมือนแม่และน้อง ที่ต้องมีแผลในใจเพราะถูกผู้ชายชาวใต้ โสรัจก็คงไม่ผิดกับน้ำชายของเขาที่รักง่ายหน่ายเร็วตามแบบฉบับของชายส่วนมาก” (ดาวประจำใจ: 428)

ความพยายามที่จะสร้างภาพตัวแทนให้กับผู้ชายกรุงเทพฯ หรือที่ชาวเหนือเรียกว่า “คนใต้” สะท้อนผ่านตัวละครผู้ชายกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นภาพลักษณ์ด้านลบของผู้ชายภาคกลางว่า “ศิลปินเช่น ครุมีแต่ศิลปินแห่งความหลอกลวง ความโป๊ปคมตึง เหมือนผู้ชายชาวใต้ทุกคน” (มนต์แม่ระ

มิงค์: 578) ความไม่รับผิดชอบของผู้ชายกรุงเทพฯ ยังสะท้อนถึงความขาดกลัวของผู้ชายกรุงเทพฯ ที่กล้าทำผิด แต่ไม่กล้ายอมรับความผิดที่ตนก่อขึ้น จนอาจทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่าง คนภาคเหนือกับคนภาคกลางได้

“ถ้าแกเป็นลูกผู้ชาย แกต้องไปรับผิดชอบ ผู้ชายที่ไม่ยอมรับผิดชอบในกรรมที่ตนเป็นผู้ก่อ ไม่มีสิทธิ์ที่เรียกตัวเองว่ามนุษย์ กันไม่เชื่อว่าคนอย่างแกจะเป็นเช่นนั้น แกเป็นลูกผู้ชาย มีการศึกษา เป็นสุภาพบุรุษ แกต้องไม่ไปเพิ่มจำนวน “ชายอัสถั” นับไม่ถ้วนคนที่ทำให้ชาวเหนือมองชาวใต้ด้วยความพยายามหาอาณาตามานับสิบๆปี เกือบถึงต้องแยกชาติกันก็ได้”
(ดาวประจําใจ : 438)

ตัวละครที่เป็น “คนใต้” จะไม่ได้รับการยอมรับถูกกีดกันและถูกสร้างความเป็นอื่นสวมทับลงไป เป็นความพยายามที่จะสร้างภาพเหมารวมให้กับผู้ชายกรุงเทพฯ ที่ไม่รับผิดชอบไม่กล้ายอมรับความผิดที่ตนก่อขึ้น และการกระทำดังกล่าวอาจทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกันได้

จากการศึกษาพบว่านวนิยายของ อ. ไชยวรศิลป์ มีการตอบโต้ภาพลักษณ์ด้านลบที่ส่วนกลางสร้างขึ้นโดยการแสดงออกทางภาษาที่ปรากฏผ่าน นวนิยาย โดยปฏิเสธภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือใจง่าย ด้วยการสร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือที่รักนวลสงวนตัว ภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือที่ว้าใจง่ายนั้น ถูกสร้างขึ้นจากส่วนกลางผ่านวรรณกรรม อีกส่วนหนึ่งสร้างผ่านนายทุนจีนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับการขยายตัวของการท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ อ. ไชยวรศิลป์ได้นิยามความหมายใหม่ และอธิบายสาเหตุว่าแท้จริงมาจากความไว้วางใจ ไม่มีเล่ห์เหลี่ยมต่อผู้ใด เป็นเหตุให้ผู้ชายภาคกลางหลอกลวง และชักนำผู้หญิงเหนือไปในทางที่ไม่เหมาะสม สอดคล้องกับวัฒนธรรมของภาคเหนือที่สุภาพอ่อนโยน ก่อให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนของส่วนกลาง จนพัฒนาเป็นภาพลักษณ์โสเภณี โดยมีพัฒนาการจากภาพลักษณ์ผู้หญิงใจง่าย ประกอบกับภาพลักษณ์ด้านความงามตามธรรมชาติของผู้หญิงเหนือ และการพัฒนาประเทศที่ความเจริญด้านต่าง ๆ กระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพฯ ผู้หญิงเหนือจึงต้องเข้าสู่เมืองหลวง ภาพลักษณ์โสเภณี เป็นภาพลักษณ์ที่ครอบงำความคิดของคนในสังคม นวนิยายของ อ. ไชยวรศิลป์ มิได้ปฏิเสธประเด็นดังกล่าวแต่หากพยายามอธิบายถึงสาเหตุที่จำเป็น ของผู้หญิงเหนือโดยอ้างถึงความจำเป็นทางเศรษฐกิจ

การใช้วาทกรรม“คนเมือง”เป็นการตอบโต้การสร้างภาพลักษณ์ด้านลบให้แก่คนเหนือ และผู้หญิงเหนือ ที่มักถูกเรียกว่า “ลาว”และเรียกผู้หญิงเหนือว่า “อีลาว” ที่มีนัยยะดูแคลนหลายประการ อาทิ สกปรก ป่าเถื่อน และด้อยพัฒนา อ. ไชยวรศิลป์ อาศัยตัวละครผู้หญิงเหนือตอบโต้

โดยสะท้อนผ่านคำพูดของตัวละคร สะท้อนความไม่พอใจของคนท้องถิ่นที่ถูกเรียกจากคนภาคกลาง สะท้อนถึงความเจ็บปวดของผู้เป็นรอง อีกทั้งได้สร้างภาพลักษณ์ของความโง่เขลาให้แก่ผู้ที่มีแนวคิดในการดูถูกคนเหนือ และดูถูกผู้หญิงเหนือ ความใจง่ายของผู้หญิงเหนือถูกปฏิเสธ ด้วยการสร้างภาพลักษณ์ผู้ชายเจ้าชู้ และหลอกลวง ให้กับตัวละครผู้ชายกรุงเทพฯ

การเรียกผู้ชายภาคกลางว่า “คนใต้” ที่แฝงภาพลักษณ์ของการหลอกลวง เป็นประเด็นที่แหลมคม ที่สามารถตอบได้กับการสร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือใจง่าย การไม่ยอมรับผู้ชายกรุงเทพฯ เป็นวิธีหนึ่งสร้างความเป็นอื่นสวมทับลงไป เป็นความพยายามที่จะสร้างภาพเหมารวมให้กับผู้ชายกรุงเทพฯ ที่ไม่รับผิดชอบ ไม่กล้ายอมรับผิดที่ตนก่อขึ้น จนอาจทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกัน